

အထက်ဖော်ပြပါ လေးထောင့်မြို့ရိုးငယ်၏ အလယ်ဗဟို အချက်အချာနေရာကို တိုင်းတာရှာဖွေပြီး အလျား ပေ ၁၂၀၊ အနံ ၁၀၅ ပေမျှ အကျယ်ရှိ မြေနေရာကို ၁၅ ပေ ပတ်လည်ဖြင့် ကြက်ခြေခတ် သဏ္ဌာန် ပန္နက်ချကာ တစ်ကျင်းစီ တူးဖော်လေ့လာပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ တူးဖော်ရာမှ အုတ်ရိုးအဆောက် အအုံ အကြွင်းအကျန်နှင့် တိုင်ဟောင်းနေရာ ကျင်းငယ်ပေါ်ထွက်လာခြင်းမရှိ။ ထူးခြားသော ရွေးဟောင်း ပစ္စည်းများလည်း တစ်စုံတစ်ရာ မတွေ့ရခြင်းတို့ကြောင့် ဤကုန်းနေရာတွင် တူးဖော်မှုကို ဤမျှနှင့်ပင် ရပ်နား ထားလိုက်ပါသည်။

သို့သော် ဖော်ပြပါမြို့ရိုးငယ်၏ထောင့်များ၊ အရှေ့ဘက်တံခါးဝနေရာနှင့် အလယ်ဗဟိုနေရာတို့ကို တူးဖော်ရာမှ အိုးငယ်များ၊ အချယ်အလှယ်ပါအိုးကွဲများ၊ မြေပုတီးစေ့ငယ်များနှင့် မြေနားတောင်းအချို့ တို့ကို တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။

ဤကုန်းနေရာများကို တူးဖော်ရာမှ တွေ့ရှိသော အုတ်အရွယ်အစားများနှင့် ရွေးဟောင်းပစ္စည်းတို့ကို ထောက်ဆ၍လည်းကောင်း၊ တည်နေရာ ပတ်ဝန်းကျင် အနေအထားကို ထောက်ဆ၍လည်းကောင်း “နန်းတော်ကုန်း” နေရာကား မဟုတ်တန်ရာချေ။ ပုဂံခေတ်ဆိုင်ရာ သာသနိကအဆောက် အအုံတစ်ခု၏ တံတိုင်းနေရာတစ်ခုပင် ဖြစ်တန်ရာသည်ဟု ယေဘုယျအားဖြင့် ယူဆရပါသည်။

(ဃ) အထွေထွေ

တုံငယ်မြို့ဟောင်း စစ်သစ်တူးဖော်ခြင်း။ ။ အစဉ်အလာအားဖြင့် တုံငယ်မြို့သည် တကောင်းထက် ရွေးကျကြောင်း ရပ်ရွာရှိလူကြီးသူမများက ယခုထက်တိုင် စွဲမြဲယုံကြည် ယူဆလျက်ရှိကြ၏။ “အော့အံ ညောင်း တကောင်းတည်၊ တကောင်းတည်စ၊ တုံငယ်ဝ်” ဟူ၍ အစဉ်အလာပြောစမှတ် ဆိုရိုးစကားရှိခဲ့၏။ ထိုသင်္ကေတဆို ရိုးစကား၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ ဘိုးတော်အဉ္စနမင်းကြီး ဖြိုကြွင်းသက္ကရာဇ် (၁၀) မဟာသက္ကရာဇ် ၁၁၃ ခုနှစ်တွင် တကောင်းမြို့ကြီးကို စတင်တည်ထောင်ခဲ့ကြောင်း၊ ထိုတကောင်းမြို့ကြီး မတည်ဆောက်မီ အချိန်ကပင် မဲဇာချောင်းဝအနီးရှိ “တုံငယ်ဝ်” ဝယ် အဘိရာဇာမင်းကြီးသည် ယာယီထံနန်း တည်ဆောက် ခံနေခဲ့ကြောင်း အစဉ်အလာအားဖြင့် စွဲမြဲယုံကြည်လျက်ရှိနေကြခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

ဂရိပထဝီဆရာကြီး တော်လမီ၏ တတ်ဝမာဇီတဂီဝိလစ်သည် တကောင်းမြို့ ဖြစ်နိုင်စရာရှိကြောင်း** သို့သော်လည်း တကောင်းနယ်မှ လူအများ စွဲမြဲယုံကြည်ယူဆကြသည် “တကောင်းအစ တုံငယ်ဝ်”ဟူသော ဆိုရိုးစကားအရ တကောင်းထက်ရွေးကျသော “တုံငယ်ဝ်” အရပ်သာလျှင် ပိုမိုဖြစ်သင့်သည်ဟု နိုင်ငံခြားသား မှတ်တမ်းများတွင် ရေးသားဖော်ပြထားကြောင်း တွေ့ရသည်။***

ထို့ပြင် “တုံငယ်ဝ်ဝယ် တဗ္ဗဝတီမြို့ကို အဿကုမ္မာမင်း တည်ထောင်၍ တရားနှင့်အညီ မင်းမူ၏။ ရတနာဓိုးရွာ၏။ မင်းဆက်လေးသောင်းတည်၏။” ဟူ၍လည်း စေတီယကထာ ရာဇဝင်ချုပ်တွင် ရေးသား ဖော်ပြထားသည်ကို ဖတ်ရှုမှတ်သားရပေသည်။

* ကံသာကံဆက်၊ ၁၀၂ - ၁၀၄။

** Yule, 205.

*** Ruby Mines District Gazetteer, 130.

အထက်ဖော်ပြပါ တုံငယ်မြို့ဟောင်းသည် တကောင်းမြို့မှအထက် ခြောက်မိုင်ခန့်အကွာ ဧရာဝတီမြစ်၏ အနောက်ဘက်ကမ်းရှိ မဲဇာချောင်းဝ အနီးတွင် ကပ်လျက်တည်ရှိ၏။ ထိုမြို့ဟောင်းနေရာမှာ တောင်ပူစာဖယ်ကလေး တစ်ခုပေါ်တွင် တည်ရှိပြီး မြောက်ဘက်တွင် မဲဇာချောင်းနှင့် အောက်တုံငယ်ရွာတည်ရှိ၏။ အရှေ့ဘက်၌ အထက်တုံငယ်ရွာ တည်ရှိပြီး၊ တောင်ဘက်နှင့်အနောက်ဘက်မှာကား မင်းဝံတောင်တန်းကြီးများနှင့် သစ်တောများ ဝန်းရံလျက်ရှိ၏။ ထိုတောင်ပူစာကလေးကို အရှေ့ဘက်ရှိ လယ်ကွင်းထဲမှတိုင်းတာရာ ၇၈ ပေခန့်မျှသာ မြင့်မားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ဧရာဝတီမြစ်မှာ မြစ်ကြောင်းများ မကြာခဏ ပြောင်းလဲလျက်ရှိကြောင်း သိရပြီး၊ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မဖြစ်မီ အချိန်ကဝင်လျှင် ဧရာဝတီမြစ်မသည် တုံငယ်ရွာအနီးမှ ကပ်လျက်စီးဆင်းခဲ့ကြောင်း၊ ၎င်းရွာမှ အသက် ၇၂ နှစ် အရွယ်ရှိ ဦးစိန်ပွင့်၏ပြောပြချက်အရ သိရပေသည်။ တောင်ပူစာကုန်းမြင့်ကလေးပေါ်ရှိ တုံငယ်မြို့ဟောင်းမှာ ကျောက်မြို့ရိုးနှစ်ထပ်ဖြင့် ဝန်းရံထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ကျောက်မြို့ရိုးထုမှာ ပျမ်းမျှမြက်အကျယ် ၁၇ ပေခန့်မျှရှိပြီး အထက်ဆင့်နှင့် အောက်ဆင့် နှစ်ထပ်မျှရှိပေ၏။ ထိုကျောက်များမှာ မီးသင့်ချော်ကျောက်များဖြစ်ပြီး ကျောက်တုံးကြီးငယ်များသည် ပကတိသဘာဝအားဖြင့် အလိုအလျောက် ထိုးထွက်ဖြစ်ပေါ်နေဟန်ရှိ၏။ လူတို့၏စွမ်းအားဖြင့် ညီညီညာညာဆစ်၍ ထစ်ဆင့်တည်ဆောက်ထားသောအရာကိုကား မတွေ့ရပေ။ ထိုကျောက်မြို့ရိုးနှစ်ထပ်၏အကြား၌ ရှစ်ပေခန့်အကျယ် လမ်းဝယ်အယောင်တစ်ခုကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ကျောက်မြို့ရိုးနှစ်ထပ်ကို တောင်ပူစာငယ်၏ ဆင်ခြေလျှောအနီးပတ်လည်တွင် တစ်ပတ်နီးပါးမျှတွေ့ရသည်။ ဤသည်မှာပင် ထူးခြားချက်တစ်ရပ်ဖြစ်၏။

ထို့ပြင် တုံငယ်မြို့ဟောင်းရာ၏ အရှေ့တောင်ထောင့်ရှိ တောင်ပူစာခြေရင်းမှသည် ဗိုလ်ကုန်းရွာအထိ နှစ်မိုင်ခန့်အကွာရှိသော ဖိုမြေတာပေါင်ဟောင်းကြီးတစ်ခုကိုလည်း ပြတ်တောင်ပြတ်တောင်း တွေ့ရသည်။ တာပေါင်အကျယ်မှာ ၃၇ ပေခန့်မျှရှိပြီး အမြင့်မှာလူတစ်ရပ်ခန့်ရှိသည်။ တုံငယ်ရွာမှ ဦးစိန်ပွင့်၏ ပြောပြချက်အရ လူကြီးသူမများက အစဉ်အဆက်ပြောခဲ့ကြသည်မှာ ထိုတာပေါင်ကြီးသည် တုံငယ် ကောင်းစားစဉ်က တည်ဆောက်ထားခဲ့ခြင်း ဖြစ်ကြောင်း၊ ဗိုလ်ကုန်းရွာမျှမက တကောင်းမြို့အနောက်ဘက်ကမ်းရှိ ဝဲကြီးချောင်းဝအထိ ဆက်သွယ်ဖောက်လုပ်ထားကြောင်း သိရပါသည်။

တုံငယ်မြို့ဟောင်းရာမှာ သစ်တောဝါးတောများ ထူထပ်စွာပေါက်ရောက်လျက်ရှိ၏။ သို့ဖြစ်၍ လူနေမှု အရိပ်အခြွက်ကို ညွှန်ပြသည့် ကျောက်၊ သို့မဟုတ် အုတ်ရိုးအဆောက်အအုံ အကြွင်းအကျန်နေရာဟောင်း ကုန်းစို၊ ရိုးများကိုကား ထင်ရှားစွာမတွေ့ရပေ။ ထို့ပြင်လူနေမှု အမှတ်လက္ခဏာဖြစ်သည့် အိုးခြမ်းကွဲ၊ မီးသွေးပြာ အစအနများစသည်တို့ကိုလည်း မြေပေါ်၌ တစ်စုံတစ်ရာ ရှာဖွေမတွေ့ရပေ။ သို့ဖြစ်၍ အစဉ်အလာအားဖြင့် “ တဲနန်းရာ ” ဟူ၍ ယုံကြည်ယူဆသည့် မြို့၏အလယ်ကောင်ခန့်တွင်ရှိသော တုံငယ်ရှင်မနတ်ကွန်းအနီးရှိ မြေစိုက်စေတီငယ်မှ အနောက်မြောက်ယွန်း ကိုက် ၂၇၀ ခန့်အကွာရှိ မြေပြန့်နေရာကို ၁၅ ပေ ပတ်လည်နှစ်ကွက်ဖြင့် စမ်းသပ်တူးဖော်ပါသည်။ ပျမ်းမျှအနက် လေးပေခန့် အထိရှိသော်လည်း ရှေးဟောင်းဝတ္ထုပစ္စည်း တစ်စုံတစ်ရာ ပေါ်ထွက်လာခြင်းလည်း မရှိ၊ အခြားလူနေအဆောက်အအုံ အကြွင်းအကျန်များလည်း မတွေ့ရသဖြင့် တူးဖော်မှုလုပ်ငန်းကို ဤမျှနှင့်ပင် ရပ်နားထားလိုက်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အစဉ်အလာအားဖြင့် နာမည်ကြီးလှသည့် တုံငယ်မြို့ဟောင်းရာတွင် အခါအားလျော်စွာ ထပ်မံစူးစမ်းရှာဖွေမှု ပြုရပေဦးမည်။

ဇာတ်ပုံ ၉ (က)။ ။ အပြယ်အလွယ်ပါ ဟိုးခြမ်းကွဲ

ဇာတ်ပုံ ၉ (ခ)။ ။ အပြယ်အလွယ်ပါ
ဟိုးခြမ်းကွဲ

ဇာတ်ပုံ ၁၀ (က)။ ။ တူးဖော်ရရှိသည့်
မြေထည်ပစ္စည်းများ

တွေ့ရှိရသော ရွေးဟောင်းပစ္စည်းများ

အုတ်အရွယ်အစား။ ။ တူးဖော်ခဲ့သော အညာပုဂံမြို့ဟောင်းနှင့် တကောင်းမြို့ဟောင်းရှိ မြို့ရိုးမြို့ပေါက်နှင့် အုတ်ရိုးအဆောက်အအုံများတွင် အသုံးပြုတည်ဆောက်ခဲ့သည့် အုတ်အရွယ်အစားမှာ နှစ်မျိုးနှစ်စားမျှတွေ့ရသည်။ ပထမအမျိုးအစားအုတ်များမှာ အလျား ၁၂ လက်မ၊ အနံ ၈ လက်မ၊ ဒု ၂ လက်မ အရွယ်ရှိအုတ်ဖြစ်ပြီး၊ ဒုတိယအမျိုးအစားအုတ်များမှာ အလျား ၁၇ လက်မ၊ အနံ ၈ လက်မ၊ ဒု ၂ လက်မခွဲရှိ အုတ်များ ဖြစ်လေသည်။ ပျမ်းမျှအားဖြင့် အလျား ၁၂ လက်မ၊ အနံ ၈ လက်မ၊ ဒု ၂ လက်မအရွယ်ရှိ အုတ်များသည် အသေးစားအုတ်များဖြစ်ပြီး အဆောက်အအုံများတွင် နောက်မှ ဆောက်လုပ်ဟန်ရှိသော (၀၁) အုတ်ရိုးနှစ်ဆင့်တွေ့ရှိသည့် အုတ်အဆောက်အအုံများတွင် အပေါ်ပိုင်း လွှာအုတ်ရိုးအဖြစ် အသုံးပြုထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထို့ပြင် အကြီးစားဖြစ်သည့် အလျား ၁၇ လက်မ၊ အနံ ၈ လက်မ၊ ဒု ၂ လက်မခွဲ အရွယ်ရှိအုတ်များကိုလည်း အချို့ အဆောက်အအုံများ၌ အသုံးပြု တည်ဆောက်ထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ကုန်းအမှတ် ၁၊ ၁၁ နှင့် ၁၂ ရှိ အောက်ပိုင်းအုတ်ရိုးများမှာ အကြီးစားအုတ်များကို အသုံးပြုပြီး၊ အမှတ် ၈ ကုန်းတွင်ကား အသေးစားအုတ်များကိုသာ အများဆုံး အသုံးပြုတည်ဆောက်ထား၏။ ကျန်အဆောက်အအုံများတွင် အုတ်အကြီးစားများကိုသာ ယေဘုယျအား ဖြင့် အသုံးများကြောင်း တွေ့ရသည်။ ပျူမြို့ဟောင်းများဖြစ်သည့် ဗီဿနီးနှင့် သရေစောရာတို့တွင် အများအားဖြင့် အကြီးစားအရွယ်အုတ်၏ အလျားမှာ လက်မ ၂၀၊ အနံ ၁၀ လက်မခွဲ၊ ဒု ၃ လက်မခွဲ မျှ ဖြစ်ပြီး အငယ်စားအရွယ်အုတ်များမှာ အလျား ၁၇ လက်မခွဲ၊ အနံ ၈ လက်မခွဲနှင့် ဒု ၂ လက်မခွဲ အရွယ်မျှဖြစ်၏။ သို့သော် ပျမ်းမျှအားဖြင့် ၁၈ လက်မ အလျားရှိသည့် အုတ်အရွယ်တို့ကို အသုံးများ ကြောင်း တွေ့ရသည်။ ၁၂ လက်မမှ ၁၆ လက်မအထိ အလျားရှိသောအုတ်များကို ပုဂံမြို့ဟောင်းတစ်ဝိုက် ရှိ ၈၆ ရာခိုင်နှုန်းမျှသော ရွေးဟောင်းအဆောက်အအုံတို့ တည်ဆောက်ရာတွင်အသုံးပြုထားကြောင်း တွေ့ ရသည်။ သို့ဖြစ်၍ ထိုအုတ်အရွယ်အစားမှာ ပုဂံခေတ်တွင် အသုံးအဝင်ဆုံး ဖြစ်သည်ဟု ဆိုရပေမည်။

ဤသည်တို့ကိုထောက်ဆ၍ တကောင်းနှင့် အညာပုဂံမြို့ဟောင်းရှိ အုတ်အဆောက်အအုံများတွင် ပုဂံခေတ်နှင့် ခေတ်ပြိုင်အသုံးပြုသော အုတ်အရွယ်အစားများဖြင့်သာ တည်ဆောက်ထားရှိသည်ဟု ဆိုရ ပေမည်။ ၎င်းအချက်ကို ပိုမိုခိုင်မာစေသည့် သာဓကတစ်ရပ်မှာ အမှတ် ၅ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှ အုတ် ခဲတစ်ချပ်ပေါ်တွင် ပုဂံခေတ်အရေးအသားဖြင့် ဂဏန်းအမှတ် ၁၇ ဟု ရေးထိုးထားသည်ကို တွေ့ရခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၇ ရှု) ။ ထို့ပြင် အမှတ် ၄ ကုန်း တူးဖော်ရာမှာလည်း အုတ်ကြွပ်ပြားပေါ်၌ ပုဂံခေတ်သုံး မန်ကျည်းစေ့စာလုံးအချို့ ရေးထိုးထားကြောင်း တွေ့ရသေးသည်။

တူးဖော်တွေ့ရှိသော အဆောက်အအုံများတည်ဆောက်ရာတွင် အပြင်လွှားနံရံများကို အုတ်ကောင်း များဖြင့် စီထားပြီး အတွင်း၌ အုတ်ကျိုးအုတ်ပဲ့များကို ကြားညှပ်စီထားလေ့ရှိ၏။ အုတ်များကို စပါးခွဲ များဖြင့် ထည်သွင်းအသုံးပြုပြီး မီးကျက်အောင် ဖုတ်လုပ်ထားကြောင်းကိုလည်း တွေ့ရသည်။ အမှတ် ၈ နှင့် ၁၂ ကုန်း တည်ဆောက်ရာတွင် အုတ်အကောင်း နည်းပါးပြီး အကျိုးအပဲ့များကို အသုံးများကြောင်း တွေ့ရသည်။ အုတ်ဖုတ်လုပ်ရာတွင် ကျွမ်းကျင်မှုနည်းပါး၍လည်းကောင်း၊ အုတ်အရွယ်အစားကြီးမား သဖြင့်လည်းကောင်း၊ ကျိုးပဲ့သည်တို့ကို အလဟဿမဖြစ်စေရန် အုတ်ရိုးအတွင်း၌ ဝမ်းစာအုတ်ရိုးအဖြစ် အသုံးပြုခဲ့ဟန်တူပေသည်။

မြေအိုးမြေခွက်များ။ ။ လူနေကုန်းများကို တူးဖော်ပါက အနည်းနှင့်အများ မြေလွှာအဆင့်ဆင့်ကို တွေ့ရတတ်သည်။ ထိုမြေလွှာအတွင်း၌လည်း အိုးခြမ်းပဲ၊ အရိုးအစအန၊ ပြာ၊ မီးသွေးစသည်တို့ကို တွေ့ရပေမည်။ ရှေးအခါက တူးဖော်မှုလုပ်ငန်းတွင် သိပ္ပံပညာနှင့် အိုးအင်ခွက်ယောက်များ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှုပညာ မတိုးတက်သေး၍ ရှေးဟောင်းပစ္စည်း အနုပညာလက်ရာ ရုပ်တု ဆင်းတု၊ ရွှေပေလွှာ၊ ငွေပေလွှာ၊ ဒင်္ဂါးနှင့် ဌာပနာပစ္စည်းတို့ကိုသာ အဓိကထား၍ တူးဖော်ရှာဖွေခဲ့ကြ၏။ မြေလွှာစနစ်နှင့် မီးသွေး၊ သစ်သားတိုင်း၊ အိုးအင်ခွက်ယောက်၊ အိုးခြမ်းကွဲ၊ ပုတီးစေ့ စသည်တို့ကို အရေးတယူ အလေးမူ စုဆောင်းသိမ်းဆည်း မှတ်တမ်းတင်ထားလေ့ မရှိခဲ့ပေ။ လူတို့၏ အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများဖြစ်သော သစ်သား၊ အဝတ်အထည်စသည်တို့မှာ ဆွေးမြည့်ပျက်စီးလွယ်၍ ကြာရှည်မခံ၊ နှစ်အနည်းငယ်အတွင်း ပျက်စီးသွားကြ၏။ လူတို့သည် စားဝတ်နေရေးအတွက် ရုန်းကန်လျှပ်ရှားရင်း လူ့ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်းကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲ တိုးတက်စေခဲ့၏။ လူတို့သည် အဖွဲ့အစည်းဖြင့် နေထိုင်ကြပြီး ချက်အိုးပြုတ်အိုးများကို စတင် အသုံးပြုတတ်သည်မှစ၍ ယနေ့အထိ အိုးအင်ခွက်ယောက်များ သုံးစွဲယင်း ကွဲပျက်သွားပါက ၎င်းတို့ကို နေထိုင်ရာအနီးတွင် လွှင့်ပစ်ခဲ့ကြ၏။ မြေထည်ချက်အိုးပြုတ်အိုးနှင့် ရေတည်အိုးများမှာ ကွဲလွယ်၍ အဆက်မပြတ် ထုတ်လုပ်သုံးစွဲလေ့ရှိ၏။ ပုံပန်းသဏ္ဌာန်နှင့် အခြယ်အလှယ်ပုံစံတို့ကိုလည်း ပြောင်းလဲထုတ်လုပ်ခဲ့၏။ မြေထည်ပစ္စည်း အိုးခြမ်းကွဲများမှာ ကာလတန်းဖိုးမရှိ၍ မည်သူမျှ ကောက်ကာငင်ကာ အမြတ်တနိုး သိမ်း ဆည်းလေ့မရှိကြပေ။ အိုးအင်ခွက်ယောက်၏ သုံးအင်အမျိုးမျိုးကိုလိုက်၍ အချယ်အလှယ် အဆင်တန်ဆာတို့ကို ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် တီထွင်ခဲ့ကြ၏။ ၎င်းတို့ကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ၍ ယဉ်ကျေးမှုကွင်းဆက်နှင့် ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်အတန်း ခေတ်အပိုင်းအခြား စသည်တို့ကို အကဲခတ်လေ့လာ သိရှိနိုင်ပေသည်။

ကျောက်စာနှင့် ဒင်္ဂါးပြားများကို ခေတ်ဦးပိုင်း ရှေးဟောင်းသုတေသီတို့သည် အရေးတယူ အလေးမူ လေ့လာခဲ့ကြသကဲ့သို့ နောက်ပိုင်း ရှေးဟောင်းသုတေသီတို့သည်လည်း ကျောက်လက်နက်ပစ္စည်းများနှင့် အိုးအင်ခွက်ယောက်တို့ကို အလေးထား လေ့လာသုံးသပ်ခဲ့ကြပေသည်။ ဤဌာနခွဲသည် မိသားစု၊ သရေခေတ္တရာ၊ ဟန်လင်းမြို့ဟောင်း တူးဖော်မှုလုပ်ငန်းများမှ ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့သော အိုးအင်ခွက်ယောက်များနှင့် မြန်မာပြည်အရပ်ရပ်မှ တွေ့ရှိသော ကျောက်လက်နက်များကို အမျိုးအစားခွဲခြားပြီး အပတ်တကုတ် ကြိုးစား စုဆောင်းခဲ့ပေသည်။ ယခု တကောင်းမြို့ဟောင်း တူးဖော်မှုလုပ်ငန်းမှ စုဆောင်းရရှိခဲ့သော အိုးအင်ခွက်ယောက်များအကြောင်းကိုလည်း အောက်တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြလိုက်ပါသည်။

တကောင်းမြို့ဟောင်းကို တူးဖော်ရာမှ အထက်ဖော်ပြပါ ပျူမြို့တော်ဟောင်းများမှာကဲ့သို့ အရိုးအိုးများကို တူးဖော်မတွေ့ရှိရသည်မှာ ထူးခြားသည်ဟု ဆိုရပေမည်။ ပုဂံခေတ်နှင့် ခေတ်ပြိုင်ယဉ်ကျေးမှုထွန်းကားကြောင်းကို တူးဖော်တွေ့ရှိသော ရေသွန်းကရားအိုးကွဲများ (ဓာတ်ပုံ ၁၀ က ရှု) နှင့် စိန်ထောင်ပန်းအခြယ်အလှယ်ပါ အိုးခြမ်းကွဲများနှင့် အုတ်ကြွပ်စာ၊ အုတ်ခဲစာများက ထောက်ခံလျက်ရှိကြသည်။ အမှတ် ၄၊ ၆၊ ၇ နှင့် ၁၀ ကုန်းတို့မှ အိုးခြမ်းကွဲ အများအပြား စုဆောင်းရရှိခဲ့သည်။ မြေအိုးမြေခွက်များမှာ မပျက်မစီး အကောင်းပကတိ တွေ့ရှိမှုနည်းပါးပြီး အရွယ်အစားစား အမျိုးမျိုးရှိသည့် အိုးခြမ်းကွဲအပိုင်းအစများကသာ များချေသည်။ (ဆွဲပုံ ၈ က နှင့် ၁ ရှု) ၊ အရေးအခြစ်လည်းမပါ၊ မူလပုံပန်းသဏ္ဌာန်ကိုလည်း မရှိပဲစားနိုင်လောက်အောင် သေးငယ်သော အိုးခြမ်းကွဲများကိုကား ပယ်ပစ်ခဲ့ရပေသည်။ ပုံပန်းသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ်နိုင်မည့် ကွဲပြားခြားနားသော အိုးခြမ်းကွဲများကိုသာ စုဆောင်းရယူခဲ့ပါသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၉ က ရှု)

ဇာတ်ပုံ ၁၀ (က)။ ။ ခြေပုလီးစေ့များ

ဇာတ်ပုံ ၁၀ (ခ)။ ။ ခြေဆေးတံတိုးများ

ဇာတ်ပုံ ၁၂ (ခ)။ ။ ဆောက်သွားသဏ္ဌာန်
ကျောက်မီးကြိုးသွား

ရေတည်အိုး အကြီးအသေး၊ မြူအိုးကြီးငယ်များ၊ မြေပန်းကန်လုံးနှင့် ပန်းကန်ပြားများ၊ ချက်အိုးပြတ်အိုးများ၊ မြေဇလုံအကြီးအသေး၊ ရေတကောင်း၊ လည်တိုင်ပေါ် ရေသွန်းကရား၊ အိုးအိုးငယ်၊ ပေါင်းချောင်အိုး၊ ညောင်ရေအိုး၊ မြေကလပ်၊ သဝိတ်၊ ဆီမီးခွက်နှင့် စလောင်းဖုံးစသည် အိမ်သုံးပစ္စည်းအမျိုးအစားပေါင်း များစွာကို စုဆောင်းရရှိခဲ့ပါသည်။

သေးငယ်သော ဆီမီးခွက်များမှအပ အခြားအိုးခွက်များမှာ အိုးထိန်းစက်ဖြင့် လည်၍ ပုံသွင်းထားကြောင်း သိရသည်။ အိုးအချို့ မှာမူ ရွှံ့စေးများကို နယ်သားကျအောင် ပြုလုပ်ထားသဖြင့် ချောမွေ့နေ၏။ အိုးခွက်များကို ကောင်းစွာကျက်စေရန် မီးဖုတ်ပြုလုပ်ထားကြောင်းကိုလည်း တွေ့ရသည်။ အရေးအခြေအခြယ်အလွယ်ပါ အိုးခြမ်းကွဲအချို့ကို တွေ့ရပြီး မြေနီဆေးဖြင့် ခြယ်လှယ်ဖုတ်လုပ်ထားသော အိုးခြမ်းကွဲတစ်စုံကိုလည်း တွေ့ရသည်။ အမှတ် ၄ ကုန်းမှ စဉ်ချပ်ရုပ်ကြွအကျိုးအပုံအချို့ကို တွေ့ရသော်လည်း စဉ်အိုး စဉ်ပန်းကန်စသည် တစ်စုံတစ်ရာမတွေ့ခဲ့ပေ။

အမှတ် ၇ ကုန်းမှ အိုးကိုယ်ထည် အချင်း ၈ လက်မ၊ အမြင့် ၆ လက်မ အရွယ်ရှိ ရေတကောင်းငါးလုံးနှင့် မြူအိုးငယ်တစ်လုံးကို တူးဖော်ရရှိခဲ့သည်။ တွေ့ရှိသော အိုးများမှာ အသုံးပြုပြီး မလိုတော့၍ တွင်းထဲသို့လွှင့်ပစ်ထားရှိခဲ့ဟန်တူကြောင်း တူးဖော်တွေ့ရှိသော အိုးများ၏ အနေအထားကို ထောက်ချင့်၍ သိရသည်။ ရေတကောင်းများမှာ နှုတ်ခမ်းဝခပ်ကျဉ်းကျဉ်းဖြစ်ပြီး အလားတူ အမျိုးအစားများကို ပခုက္ကူခရိုင် ပုခန်းကြီးမြို့အနီးရှိ မြောက်ပြင်ရွာမှလည်းကောင်း၊ မြင်းမူမြို့အနီးရှိ အာလကပ္ပရွာမှလည်းကောင်း ယခုထက်တိုင် ထုတ်လုပ်လျက်ရှိသေးကြောင်း လေ့လာသိရှိရသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၁၀ က နှင့် ၁၅)

အထက်ဖော်ပြပါ အမျိုးအစားအပြင် အမြင့် လေးလက်မအရွယ်ရှိ အကောင်းပကတိမျှ အမြေအနေရှိသော ရေတကောင်း ခြောက်ခုနှင့် လည်တိုင်နှင့်နှုတ်သီးပါ ရေသွန်းကရား သုံးလုံးကိုလည်း အမှတ် ၁၀ နှင့် ၈ ကုန်းမှ ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့ပါသည်။ ရေတကောင်းကိုယ်ထည်အချို့ နှင့် အိုးခြမ်းကွဲ အမြောက်အမြားကို ရရှိခဲ့သော်လည်း ကွဲပြားခြားနားသည်တို့ကိုသာ ရွေးချယ်စိစစ်ရယူခဲ့၏။ ဤကုန်းမှပင် ပေါင်းချောင်အိုးကွဲ၊ မြေအတ်တံငယ်၊ ရေချမ်းအိုး၊ နှုတ်ခမ်းကွဲမြူအိုးငယ်၊ မြေကလပ်စသည် မြေထည်ပစ္စည်းမျိုးစုံကို ရရှိခဲ့၏။

တကောင်းနှင့် အညာပုဂံမြို့ဟောင်းကို တူးဖော်ရာမှ အခြယ်အလွယ်ပါအိုးခြမ်းကွဲအချို့ကို စုဆောင်းရရှိခဲ့၏။ အမှတ် ၄ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှ စိန်ထောင်ပန်းပုံစံ၊ ပန်းဖော်စက်ဝိုင်းပုံစံ၊ မှန်ကူကွက်ပုံစံ၊ အခြယ်အလွယ်ပါ အိုးခြမ်းကွဲငယ်အချို့ကို စုဆောင်းရရှိခဲ့သည်။ (ဆွဲပုံ ၁၀ က နှင့် ၁၅) ၊ ၎င်းကုန်းမှပင် ဆင်ပေါ်တွင်လူစီးလျက် ရုပ်ပုံငယ်များဖြင့် ခြယ်လှယ်သွန်းခတ်ထားသော အိုးခြမ်းကွဲငယ်တစ်ခုကိုလည်း ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့၏။ (ဓာတ်ပုံ ၉ က ၅) အမှတ် ၆၊ ၇ နှင့် ၁၀ ကုန်းတို့မှ အိုးလက်ပုံ၊ မှန်ကူကွက်ပုံ၊ ပန်းပွင့်နှင့် စိန်ထောင်ပန်းပုံ၊ စက်ဝန်းတွင် ကြက်ခြေခတ် ပုံသဏ္ဌာန်နှင့် မိနွှာပြောက်ငယ်များပုံ၊ ယပ်တောင်ပုံ၊ လျှိုင်းတွန့်ပုံ၊ ခရုသင်းပုံ၊ ဖာသံပုံ၊ စက်ဝန်းပုံနှင့် ကြိုးကြာလည်ပြန် သဏ္ဌာန်ပုံငယ်တို့ဖြင့် ခတ်နှိပ်ထားသော အိုးခြမ်းကွဲ မျိုးစုံကို စုဆောင်းရရှိခဲ့သည်။ (ဓာတ်ပုံ ၉ ၁၅) ၊ ခရုသင်းနှင့် ဖာသံပုံပါ အိုးခြမ်းကွဲငယ်မှာ မြေနီရောင်အစင်းများဖြင့် ခြယ်လှယ်သုတ်လိမ်း ထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ရှေးခေတ် အိုးလုပ်ငန်းတွင် မြေနီမြေနက်ခြယ်လှယ် ထုတ်လုပ်ခြင်းမှာ မြင့်မားသော ယဉ်ကျေးမှုအသွင်ကိုဆောင်သည့် အိုးထုတ်လုပ်မှု လုပ်ငန်းတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပေသည်။

အိုးခြမ်းပုံပေါ်၌ ခတ်နှိပ်ထားသော ရုပ်ပုံများမှာ အဆင်တန်ဆာသက်သက်အတွက်သာ မဟုတ်မူဘဲ ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုခုဖြင့် ခတ်နှိပ်ပြုလုပ်ထားရှိခဲ့ကြောင်း သိရ၏။ မိသားစု၊ သီရိခေတ္တရာ၊ ဟန်လင်းကြီးစသော ရှေးမြို့ဟောင်းတို့ကို တူးဖော်ရာမှ တွေ့ရှိခဲ့သော သီရိဝိဇ္ဇာ၊ ငါးကြင်းနှစ်ကောင်နှင့် ကြာပန်းပုံ

ဇာတ်ပုံ ၁၃ (က)။ ။ သံဖြားသွားများ

ဇာတ်ပုံ ၁၃ (ခ)။ ။ သံဖြားသွားများ

ဇာတ်ပုံ ၁၄ (က)။ ။ အမှတ် (၅)

ဇာတ်ပုံ ၁၄ (ခ)။ ။ အမှတ် (၅)

စသည် အခြယ်အလွယ်ပါ အိုးခြမ်းပဲ့တို့မှာ ကျက်သရေမင်္ဂလာအပေါင်းနှင့် ပြည်စုံပြီး စီးပွားလာဘ်လာဘ တိုးတက်ကြီးပွားရေးအတွက် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် အတိတ်နိမိတ်ယူကာ ခတ်နှိပ်ပြုလုပ်ခဲ့ကြောင်း သိရပေ သည်။ ယခု တကောင်းနှင့် အညာပုဂံမြို့ဟောင်းမှတွေ့သော အိုးခြမ်းကွဲတစ်ခုတွင် ခရုသင်းပုံ၊ ကြာညိုပန်း ပုံနှင့် စိန်ထောင်ပန်းပုံအစရှိသည်တို့ကို ခတ်နှိပ်ထားခြင်းမှာလည်း ကျက်သရေမင်္ဂလာ အမှတ်လက္ခဏာဖြင့် ခတ်နှိပ်ထားရှိခဲ့ဟန် တူပေသည်။ ဟင်္သာပုံ၊ စက်ဝန်းပုံ၊ ကြိုးကြာလည်ပြန်ပုံ အစရှိသည်တို့မှာကား အလှ အပ အခြယ်အလွယ်အတွက် သက်သက်ရည်ရွယ်ခတ်နှိပ်ထားရှိခဲ့ဟန် တူပေသည်။ (ဆွဲပုံ ၁၁ က နှင့် ၁၅)

တူးဖော်တွေ့ရှိသော အိုးအင်ခွက်ယောက်များ၏ တစ်စုစီ အသေးစိတ်အကြောင်းအရာကို ဤအခန်း တွင် မဖော်ပြတော့ပါ။ စုဆောင်းရရှိခဲ့သော အိုးအင်ခွက်ယောက်တို့၏ အမျိုးအစားပေါင်းမှာ တစ်ဘက်ပါ အတိုင်း ဖြစ်သည်။

(၁)	ရေတည်အိုး အကြီးအသေး	၁၉ မျိုး
(၂)	အိမ်တွင်းသုံးအိုးအင်ခွက်ယောက် ချက်အိုးပြုတ်အိုး
(စလောင်းပုံးစသည်)	၁၄ မျိုး
(၃)	ရေတကောင်း	၁၁ မျိုး
(၄)	ရေသွန်းကရား	၃ မျိုး
(၅)	ဆိပ်တံ	၁ မျိုး
(၆)	ညောင်ရေအိုး	၁ မျိုး
(၇)	ဆီမီးခွက်	၁ မျိုး

စုစုပေါင်း အမျိုး ၅၀ မျှ စုဆောင်း မှတ်တမ်းတင် ထားရှိနိုင်ခဲ့ပါသည်။

ပုတီးနှင့် ဆွဲပြားများ။ ။ တကောင်းတူးဖော်မှုလုပ်ငန်းမှ ယခုနှစ်အတွင်း မြေမီးဖုတ်ပုတီးစေ့ပေါင်း ၁၂၀ ခန့်မျှ ရခဲ့သည်။ မြေပုတီးစေ့များကို တူးဖော်မှုကုန်းတိုင်းမှလိုပင်ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့ပြီး အမှတ် ၁၀- ကုန်းမှ ၄၇ လုံးမျှရရှိသဖြင့် ပုတီးစေ့အများဆုံးရရှိသော ကုန်းဟုပင် ဆိုရချေမည်။ ပုတီးစေ့များမှာ အချို့ သည် လက်ဖြင့်လုံးထားခြင်းဖြစ်ပြီး အချို့မှာ အရစ်ဖော်ခြင်းနှင့် ချောမွေ့သောလက်ရာတို့ကို ထောက်ဆ၍ လက်လှည့်ကိရိယာ တစ်ခုခုဖြင့် တီထွင်ပြုလုပ်ခဲ့ကြောင်း သိရ၏။ ပုတီးစေ့များပြုလုပ်ရာတွင် ရွှံ့စေးကို ကောင်းစွာမီးဖုတ်လုပ်ထားသောကြောင့် မာကျစ်နေသည်ကို တွေ့ရသည်။ လုံးပတ် နှစ်လက်မခွဲအရွယ် ပုတီးစေ့အသေးစားမှသည် လုံးပတ် ၁၁ လက်မအရွယ် အကြီးစားမြေပုတီးစေ့အထိ ပုံစံအမျိုးမျိုး ထုတ်လုပ် ကြောင်း တွေ့ရသည်။ ပုတီးစေ့ဟူ၍ သာဆိုရသော်လည်း အချို့ မှာစည်ပုံသဏ္ဌာန် ရှည်မျောမျောပုံရှိကြ၏။ ထိုမြေပုတီးစေ့ပုံစံများကို အစောဆုံးအားဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း ခွဲခြားနိုင်ပေသည်။

(၁)	ဆီးလီးခန့်အရွယ်မျှရှိပြီး လက်ဖြင့်မသေမသပ် လုံးထားသည့်ပုံစံ
(၂)	လက်ဖွဲ့သဏ္ဌာန် ရှည်မျောမျောပုံစံ
(၃)	စက်ဖြင့်ပြုလုပ်ထားသည့် တစ်ဘက်ချွန်းတစ်ဖက်ချွန်းပုံစံ
(၄)	အထက်ပါအတိုင်း စက်ဖြင့်ပြုလုပ်ထားပြီး ဆိပ်ဖုံးတွင် အရစ်ဖော် ပုတီးလုံးပုံစံ
(၅)	ကြာဖပ်၊ ကြာယပ်ပုံဖော်ထားသည့် တစ်ဖက်ချွန်း၊ တစ်ဖက်ခေါင်း ပုတီးပုံစံ
(၆)	၎င်းပုံ ကြာဖပ်ပါ နှိုးရိုးပုံစံ

- (၇) တစ်ဘက်ပြား တစ်ဘက်ခုံး ရိုးရိုးပုံစံ
- (၈) တစ်ဘက်ပြား တစ်ဘက်ခုံး၍ အရစ်ဖော်ပုံစံ
- (၉) မြင်းဖောင်းနှင့်တူသော ပုတီးလုံးကြီး (ဓာတ်ပုံ ၁၁ က နှင့် ဆွဲပုံ ၁၂ က ၅)

မြေပုတီးစေ့နှင့် ဆွဲပြားငယ်များအပြင် စိပ်ပုတီးစေ့အရွယ်ရှိ ပယင်းပုတီးစေ့ငယ်တစ်လုံးကို အမှတ် ၅ - ကုန်းမှ လည်းကောင်း၊ ကော်ပုတီးစေ့ငယ် အဝါရောင်တစ်လုံးကို အမှတ် ၁၂ - ကုန်းမှ လည်းကောင်း တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။ ယခင်နှစ် တူးဖော်ဆောင်ရွက်စဉ်ကလည်း အမှတ် ၁ ကုန်းမှ အလားတူ အဝါရောင် ကော်ပုတီးစေ့ တစ်လုံးနှင့် မြေပုတီးစေ့ နှစ်လုံး၊ အမှတ် ၂ ကုန်းမှ ၂၇ လုံး၊ အမှတ် ၃ ကုန်းမှ ၁၈ လုံးနှင့် အမှတ် ၄ ကုန်းမှ ၁၁ လုံးမျှဖြစ်ပြီး စုစုပေါင်း ၁၂၈ လုံး စုဆောင်းရရှိခဲ့ပါသည်။ ပုတီးအမျိုးအစားနှင့် ပုံစံများမှာ အထက်ဖော်ပြပါအတိုင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။

မြေထည်ပစ္စည်းများ

တကောင်းတူးဖော်မှုလုပ်ငန်းမှ တွေ့ရသောပစ္စည်းများအနက် မြေအိုးမြေခွက်များမှလွဲ၍ အခြား စိတ်ဝင်စားဖွယ်ရာကောင်းသော ဝတ္ထုပစ္စည်းများမှာ မြေမီးဖုတ် အုတ်ခွက်ဆင်းတုများပင် ဖြစ်ပေသည်။ တကောင်းမြို့ဟောင်းမှ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီနှင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးခေတ်တွင် မြေပေါ်မှသာ အုတ်ခွက် ဆင်းတုတော်အချို့ကို စုဆောင်းရရှိခဲ့ပြီး ယခုကဲ့သို့ စနစ်တကျတူးဖော်မရရှိခဲ့သေးပါ။ တကောင်းနှင့် အညာပုဂံမြို့ဟောင်းကို တူးဖော်ရာမှ တွေ့ရှိသော အုတ်ခွက်ဆင်းတုတော်များမှာ လေးမျိုးမျှ ပါဝင်ပြီး အသေးစိတ် လေ့လာတွေ့ရှိချက်တို့ကို အောက်တွင် ထည့်သွင်း ဖော်ပြလိုက်ပါသည်။

(၁) အမှတ် ၄ ကုန်း တူးဖော်ရာ ယခင်နှစ်က တွေ့ရှိခဲ့သော အုတ်ခွက်အမျိုးအစားဖြစ်သည့် ဆီမီးခွက်ပုံသဏ္ဌာန် အချင်း နှစ်လက်မ၊ ဒု လက်မဝက်ခန့်အရွယ်ရှိအုတ်ခွက်ဆင်းတုငယ်တစ်ဆူကို စုဆောင်း ရရှိခဲ့၏။ (ဓာတ်ပုံ ၂ က ၅) ။ ထိုဆင်းတုငယ်မှာ ရိုးရိုးပလ္လင်ပေါ်တွင် ခြေနှစ်ဘက်ထပ်လျက် လက်တော် မှာ ဘယ်တင် ညာချ “ ဘူမိဗုဒ္ဓနမုဒြ ” ပင် ဖြစ်၏။ နံဘေးတစ်ဘက်တစ်ချက်ရှိ ထူပါငယ်များနှင့် ဗောဓိ ညောင်ရွက်ပုံများမှာ ရာသီဥတုနှင့် နှစ်ပရိစ္ဆေဒကြာညောင်းမှုကြောင့် ပျက်စီးခဲ့သဖြင့် မထင်မရှားရှိချေ ၏။ အုတ်ခွက်ဘုရားငယ်၏ ဘောင်မှာ မညီမျှဘဲ တစ်ဘက်ထူ တစ်ဘက်ပါးဖြစ်လေသည်။ တကောင်းမြို့ မှပင် အလားတူအုတ်ခွက်ငယ်အမျိုးအစားကို ဤဌာနခွဲမှ ၁၉၆၀ မေလအတွင်းက ကွင်းဆင်းလေ့လာရင်း စုဆောင်းရရှိခဲ့ပြီးဖြစ်၏။ ဤအုတ်ခွက်အမျိုးအစားမှာ အေဒီ ၁၁ ရာစုထက် စောမည်ဟု မထင်ရဘဲ ၎င်းထက်ပင် နောက်ကျဖွယ်ရာ ရှိချေသည်။

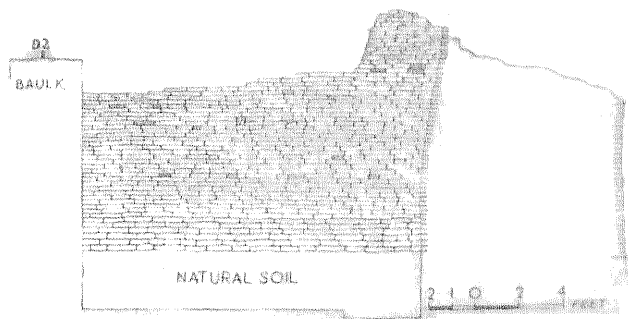
(၂) အလျားခြောက်လက်မခွဲ၊ အနံ လေးလက်မ၊ ဒု နှစ်လက်မအရွယ်ရှိသော ဗောဓိကျောင်း ဆောင်အောက် ကြာပလ္လင်ပေါ်တွင် ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေထိုင်နေတော်မူသည့် “ ဘူမိဗုဒ္ဓနမုဒြ ” ဆင်းတုငယ် တစ်ဆူနှင့် ထူပစေတီငယ်များ ရံလျက်ရှိသော အုတ်ခွက်ဆင်းတု အမျိုးအစား ဆယ်ဆူမျှကို အမှတ် ၆ ကုန်းမှလည်းကောင်း အလားတူ ဆင်းတုငယ် အမျိုးအစားတစ်ဆူကို အမှတ် ၁ ကုန်းမှ လည်းကောင်း တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။ (ဓာတ်ပုံ ၂ ခ - ၅) ။ ဆင်းတုငယ်များမှာ အကောင်းပကတိ ရရှိသည် နည်းပါးပြီး

* မြ၊ (ဓမ္မဟောင်းအုတ်ခွက်၊ ပ) ၅၀၊ ပုံ ၆၇။

ဇာတ်ပုံ ၁၅ (က)။ ။ အမှတ် (၅) ကုန်း တူးဖော်ဆဲပုံ

SITE TG 5: ELEVATION OF EXPOSED STRUCTURE
SOUTH EAST CORNER

ဇာတ်ပုံ ၆။ ။ အမှတ် (၅) ကုန်း မြို့ရိုးတောင်တုတ်ရိုးပုံ

အကျိုးအပဲ့ အပျက်အစီးများသာ ဖြစ်ချေသည်။ အုတ်ခွက်ဆင်းတုတော်၏ ကြာပလ္လင်အောက်တွင် ဒေဝနာဂီရိ အက္ခရာနှင့် စာသုံးကြောင်းမျှ ဆတ်နှိပ်ထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ အက္ခရာတို့မှာ မွေးမှိန် လျက်ရှိနေသော်လည်း အမျိုးတူအုတ်ခွက်တို့ကိုစုပေါင်းနှိုင်းယှဉ်၍ ဖတ်ရှုလေ့လာသော် ထိုအက္ခရာစာတမ်း ၏အဓိပ္ပာယ်မှာ “ ယေဓမ္မာဟေတုပြဘဝါ ” အစချီသော ရှင်အဿဇိမထေရ်အား ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားသခင် ဟောကြားတော်မူသည့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် တရားတော်၏ ဂါထာကလေး အကျဉ်းချုပ်ပင်ဖြစ်၏။ ထိုအက္ခရာ အရေးအသားတို့မှာ ခရစ်နှစ် ၁၀ ရာစုနှင့် ၁၁ ရာစုနှစ်များအတွင်း အိန္ဒိယပြည်မြောက်ပိုင်းသုံး အက္ခရာ များဖြစ်ကြောင်း သိရသည်။*

(၃) အမှတ် ၆ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှ အလျားခုနစ်လက်မ၊ အနံငါးလက်မခွဲ၊ ဒု တစ်လက်မခွဲ၊ အရွယ်ရှိ ဆင်းတုတော်သုံးဆူတွဲလျက် အလယ်တွင် တင်ပျဉ်ခွေကိုယ်တော်တစ်ဆူနှင့် ဘေးတစ်ဘက် တစ်ချက်တွင် မတ်ရပ်ကိုယ်တော်တစ်ဆူကူစီ ပေါင်းသုံးဆူပါသော အုတ်ခွက်အမျိုးအစား ဆင်းတုတော် အကျိုးအပဲ့ ဆယ့်လေးဆူမျှကို စုဆောင်းရရှိခဲ့၏။ (ဓာတ်ပုံ ၃ က ရှု)။ အထက်ဖော်ပြပါ ဆင်းတုတော် သုံးဆူတွဲအနက် အလယ်ဆင်းတုတော်သည် ဘေးတစ်ဘက်တစ်ချက်ရှိ မတ်ရပ်ဆင်းတုတော် နှစ်ဆူထက် အနည်းငယ်ကြီးမားကြောင်း တွေ့ရပြီး ဗောဓိကျောင်းဆောင်အောက်ရှိ ကြာပလ္လင်နှင့် ပြောပလ္လင် နှစ်ထပ် ထက်၌ တင်ပျဉ်ခွေထိုင်နေတော်မူဟန် ဖြစ်၏။ အဆိုပါ အလယ်ဆင်းတုတော်၏ ကျောင်းဆောင်အထက် တွင် မဟာဗောဓိပုံ ကွမ်းထောင်စေတီငယ် တည်ရှိပြီး ၎င်းအထက်တွင် ဖရုံသီးသဏ္ဌာန် “ ထုဝိကာ ” ဗိတုထီးဖြင့် ခြယ်လှယ် မွမ်းမံထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထိုမဟာဗောဓိစေတီပုံ ကျောင်းဆောင်၏ ဘေးတစ်ဘက်တစ်ချက်၌လည်း ထူပစေတီကြီးငယ်များနှင့် မဟာဗောဓိညောင်ရွက်များဖြင့် ခြံရံသွင်းခတ် ထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ အလယ်ရှိ ဆင်းတုတော်မှာ အတိုးအဆုတ် ဖောင်းရစ်တို့ဖြင့်ခြယ်လှယ်ထား သည့် ပြောပလ္လင်ရိုး၏ အထက်ကြာပလ္လင်ပေါ်တွင် ဘယ်တင်ညာချ “ ဘူမိဗုဒ္ဓသနမုဒြာ ” ဖြင့် တည်ရှိ၏။ ဧကသီသင်္ကန်းတော်မှာ ဘယ်ဘက်ပုခုံးထက်၌ စံပယ်တင်လျက် ရေးရေးမျှသာ မြင်ရ၏။ မျက်နှာတော်မှာ မေးရိုးကားကား လေးထောင့်နီးပါးမျှဖြစ်ပြီး နားရွက်တော်တို့မှာလည်း ရှည်လျားကြီးမားလှ၏။ မင်္ဂတော် ၌ ဆံတော်ပုံမှာ ဗိန္နုလုံးကလေးများသဏ္ဌာန်ရှိ၏။

နံဘေးတစ်ဘက်တစ်ချက်ရှိ မတ်ရပ်တော်တို့မှာ နောက်ခံတံကံနှင့် ကြာပလ္လင်ထက်တွင် ရပ်တော်မူ လျက်ရှိကြ၏။ အလယ်ရှိ ထိုင်တော်မူဆင်းတုတော်၏ လက်ယာဘက်ရှိ ရပ်တော်မူသည် လက်ဝဲလက်ကို ရင်မှာအပ်၊ လက်တော်ကိုမှောက်လျက် “ မဟာကာရုဏီ ကမုဒြ ” ဖြင့် ထားရှိသည်ကို ဖူးတွေ့နိုင်၏။ လက်ယာဘက် လက်တော်မှာ အောက်ပိုင်းသို့ဆန့်တန်းလျက် တွဲလဲချပြီးလျှင် “ ဝရဒမုဒြ ” ခေါ်လက် ကို ဖြန့်လျက်ထားရှိ၏။ လက်ဝဲဘက်ရှိ မတ်ရပ်ဆင်းတုတော်မှာလည်း လက်ယာဘက်ရှိ မတ်ရပ်ဆင်းတုတော် ကဲ့သို့ ကြာပလ္လင်ထက်တွင် ရပ်တော်မူလျက် မုခ်တံကံဖြင့်တည်ရှိ၏။ လက်ယာဘက်လက်ကို ရင်မှာအပ် လျက် “ အဘယမုဒြ ” ခေါ် လက်ဝါးတော်ကို ဖြန့်ကာထားရှိဟန်ဖြစ်၏။ လက်ဝဲလက်တော်မှာ တွဲလဲ ချပြီး သင်္ကန်းတော်စများကို ဆုပ်ကိုင်ထားရှိဟန်ပင် ဖြစ်ပေသည်။ ထိုမတ်ရပ်တော်နှစ်ဆူမှာ သာဝတ္ထိပြည် အနီး ကဏ္ဍသရက်ဖြူပင်ရင်း၌ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားသခင်သည် တိတ္ထိအပေါင်းတို့အား “ ယမက ပြာဋိဟာ ” ပြတော်မူသော အခန်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆရ၏။

* မြ၊ (ဧရူးဟောင်း အုတ်ခွက် ၁) ၅၀၊ ပုံ ၆၅။

အထက်ဖော်ပြပါ ဆင်းတုတော်များ၏ အောက်ဘက်တွင် နာဂရီအက္ခရာဖြင့် စာနှစ်ကြောင်းပါရှိရာ ထိုစာတမ်းများမှာ အခြားမဟုတ် သင်္သကြိုဋ်၊ ပါဠိမိဿက ဘာသာဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း ရေးသွင်း ခတ်နိုင်ထားရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။ ၎င်းတို့မှာ.....

(၁) ယေဓမာ ဟေတုပြဘဝါတေသာ ဟေတုတထာဂတောအဝ

(၂) တေသာစ ယောနိ ရောဓာဇဝဝါဒီ မဟာဂမဏ

အစရှိသောဂါထာဖြင့် ရှင်အဿဇီမထေရ်က ရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်မြတ်အား ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားသခင် ဟောကြားတော်မူသော တရားတော်ကို ပြန်လည်ဟောကြားချက် အကျဉ်းချုပ် ဂါထာပင်ရှိ၏။ အဆိုပါ နာဂရီစာတန်းရှိ စာလုံးအက္ခရာတို့၏ ပုံသဏ္ဌာန်မှာ ပုဂံအနော်ရထာမင်းခေတ်က အက္ခရာစာလုံးတို့နှင့် ကွဲပြားခြားနားခြင်း မတွေ့ရပေ။ သို့ဖြစ်၍ ထိုအုတ်ခွက် အမျိုးအစားမှာ အေဒီ ၁၀ ရာစုနှင့် ၁၁ ရာစု နှစ်များအတွင်းက ထွင်းထုကိုးကွယ်ပြုလုပ်ခဲ့သော အုတ်ခွက်မျိုးပင် ဖြစ်တန်ရာသည်။*

(၄) အမှတ် ၆ ကုန်းမှပင် အလျား ၄ လက်မ၊ အနံ ၃ လက်မခွဲ၊ ဒု ၄/၅ လက်မအရွယ်ရှိ ပြောပလွင်ထက် ကြာပလွင်ပေါ်တွင် ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေထိုင်နေတော်မူသော ဆင်းတုတော်တစ်ဆူပါရှိသည့် အုတ်ခွက်အမျိုးအစား ဆင်းတုငယ်တစ်ဆူကို ရှားရှားပါးပါး တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။ (ဓာတ်ပုံ ၃၈၅)

ဆင်းတုတော်ပုံမှာ “ ဘူမိဗုဿနမုဒြ ”ဖြစ်ပြီး ကွမ်းထောင်ပေါက် ကျောင်းဆောင်ငယ်အတွင်း၌ စံပယ်တော်မူလျက်ရှိ၏။ ကျောင်းဆောင် တစ်ဘက်တစ်ချက် ဘေးပတ်လည်၌ ထူပါစေတီငယ်ကလေးများ နှင့် ဗောဓိညောင်ရွက် အခက်အလက်များဖြင့် ဝန်းရံလျက်ရှိ၏။ အုတ်ခွက်ပေါ် အနီးပတ်လည်၌လည်း ဗိန္နုပြောက်ကလေးများဖြင့် စီချယ်ထားရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ပလ္လင်အောက်တွင် နာဂရီအက္ခရာဖြင့် စာတစ်ကြောင်းပါရှိရာ အဆိုပါစာတန်း မြန်မာပြန် မှာ “ မဟာပြီမဒ္ဒ ဖြာဘရဏ ဒေဝသ (တေးရံ) ” ဟူ၍ဖြစ်၏။ အဓိပ္ပာယ်မှာ ဤအုတ်ခွက်သည် မဟာပြီမဒ္ဒဖြာဘရဏဒေဝ မင်းကြီး၏ ကောင်းမှုတော်ပင် ဖြစ်၏ဟု ဆိုလိုခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ ထို “ ပြီဗြာဘရဏ ” မင်းသည်ကား အခြားမဟုတ်၊ အရိမဒ္ဒနုပုရ တိုင်းကို အစိုးရတော်မူခဲ့သော စောလူးမင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု ယူဆရသည်။**

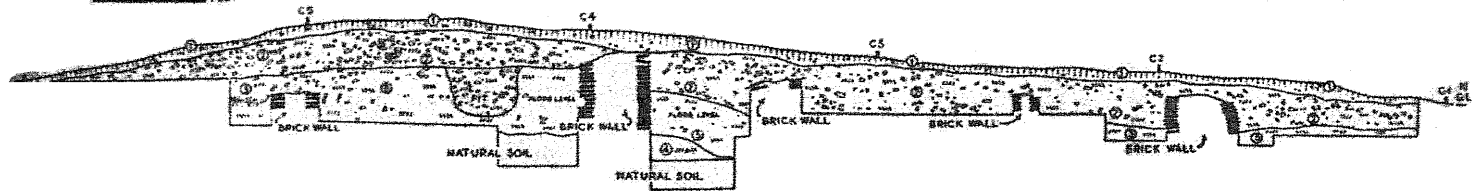
အမှတ် ၆ ကုန်းမှပင် အလျား ၈ လက်မ၊ အနံ ၄ ၁/၄ လက်မ၊ ဒု ၃ လက်မခွဲ အရွယ်ရှိ မြေမီးဖုတ် တင်ပျဉ်ခွေဆင်းတုတစ်ဆူ၏ ဗယ်ဘက်ပေါင်၊ ညာခြေဖဝါးနှင့် ဗယ်ဘက်လက်ဖဝါးနှင့် လက်ချောင်းကလေး များ ပါဝင်သော ဆင်းတုအကျိုးအပုံ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုကို တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။ မြေမီးဖုတ်ဆင်းတု အမျိုး အစားမှာ ရှားပါးသော ရှေးဟောင်းဆင်းတုလက်ရာတစ်ဆူပင် ဖြစ်ပေသည်။ ပုဂံမြို့ရှိ နဂါးရုံဘုရား၊ မင်းဘိုချမ်းသာနှင့် အာနန္ဒာလိုက်ဂူတော်ကြီးများရှိ “ ပန်းတမော့ ” ကျောက်ဆစ်လက်ရာ ဆင်းတုတော် များ၏ ပုံပန်းသဏ္ဌာန်နှင့် တစ်ထေရာတည်းတူညီသည့် မြေမီးဖုတ် ဆင်းတုတော်များ၏ ဦးခေါင်းတော် ကျိုးအချို့ကို တကောင်း ရွှေစည်းခုံဘုရားကြီးအနီးမှ စုဆောင်းရရှိခဲ့ဖူးရာ ဤဆင်းတုတော်တစ်စုံတစ်ပိုင်း ၏ ဦးခေါင်းပိုင်းမှာလည်း အလားတူ ဆင်းတုအမျိုးအစားပင် ဖြစ်တန်ရာသည်ဟု ခန့်မှန်းရပါသည်။ ဤဆင်းတုတော်လက်ရာတို့၏ ပုံပန်းသဏ္ဌာန်ကို ထောက်ချင့် တွေးဆသော် ပုဂံခေတ် စောစောပိုင်းဆိုင်ရာ အေဒီ ၁၁ ရာစုနှစ်အတွင်းက ထုလုပ်ကိုးကွယ်ခဲ့သော ရုပ်တုဆင်းတုများပင် ဖြစ်ကြောင်း ယုံမှားဖွယ်ရာ မရှိချေ။

* ၎င်း၊ ၄၉၊ ပုံ ၆၃-၆၄။
** ၎င်း၊ ၂၇-၂၈၊ ပုံ ၃၈။

SITE TG 6: SECTION LOOKING WEST

0 1 2 3 4 5 FEET

REFERENCES
 ***** SURFACE HUMUS
 - - - - - BRICK DEBRIS
 --- --- --- LOOSE EARTH
 ===== COMPACT EARTH

၇ ■ ■ အမှတ် (၆) ကုန်းမြတ်ဆွေမြေစာပုံ

အုတ်ခွက် ဘုရားဆင်းတုများမှအပ အခြားစိတ်ဝင်စားဖွယ်ရာကောင်းသော အရာမှာ အမှတ် ၄ ကုန်းတူးဖော်ရာမှ ရရှိသည့် မြေမီးဖုတ် စဉ်စိမ်းသုတ်ရုပ်ကြွ နှစ်ရိုင်းကျိုးတစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။ ၎င်းရုပ်ကြွမှာ အလျား ခုနစ် လက်မ ခွဲ၊ အနံ ခြောက်လက်မ၊ ဒု လက်မဝက် အရွယ်မျှရှိပြီး အမျိုးသမီးနှစ်ဦး၏ မတ်ရပ်နေပုံဟု ယူဆရ၏။ ၎င်းတို့၏ နံဘေး တစ်ဖက်တစ်ချက်တွင်ကား ပန်းခက်ပန်းနွယ်များဖြင့် ခြံရံခြယ်သထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၆ ခ ရှ။)။ ယခင်နှစ်ကလည်း ထိုကုန်းမှပင် အလားတူ စဉ်စိမ်းရည်သုတ် ရုပ်ကြွအကျိုးအပုံ လေးခုကို တွေ့ရသည်။ ၎င်းစဉ်ခွက်တွင် အဓိပ္ပာယ် ပြည့်စုံစွာ ဖတ်ရှုမရသော ပုဂံခေတ်လက်ရေး စာလုံးများ ပါရှိသည့် ကမ္ဘည်းစာ တစ်လုံးနှစ်လုံးပါရှိ၏။

အမှတ် ၁ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှ မြေတံဆိပ်တုံး တစ်ခုကို မြေလွှာ ၄ မှ ရရှိသည်။ ထိုတံဆိပ်တုံးမှာ အပိုင်းဖြစ်ပြီး အောက်ကားအထက်ချွန်းကတော့ပုံစံရှိသည်။ အထက်ပိုင်းတွင် အနည်းငယ်ပုံနေ၏။ ကြွင်းကျန် ရစ်သမျှ အမြင့်မှာ ၁.၁၅ လက်မ ရှိ၏။ အောက်ခြေအချင်းမှာ ၁.၁၅ လက်မ ရှိသည်။ တံဆိပ်တုံး၏ မျက်နှာဘက်တွင် လေးထောင့်ကွက်ချထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုလေးထောင့်ကွက် အပြင်ဘက်နှုတ်ခမ်းပတ်လည်၌ ကနုတ်ပန်းများ ဖော်ထားသည်။ လေးထောင့်ကွက်အတွင်း၌ စာကြောင်းသုံးကြောင်းပါသည်။ စာလုံးများမှာ အလွန်မေး့မှိန်နေသည်။ သို့သော် ကြိုးစားဖတ်လျှင် အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်။

+ ကြိ ၁

ကြယ်သင်

တန်ဆိ (၆) ဟူ၍ ဖြစ်ပြီး အားလုံးခြံ၍ လေ့လာလျှင် စာသားမှာ “ (သင်) ကြိ ၁ ကြယ်သင်တန်ဆိပ် ” ဟူ၍ ဖြစ်တန်ရာချေသည်။ စာလုံး အနေအထားမှာ ပုဂံခေတ် မန်ကျည်းစေ့စာလုံးများပင်ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ (ဆွဲပုံ ၅ ရှ။)

အမှတ် ၂ နှင့် အမှတ် ၄ ကုန်းတို့မှလည်း မြေမီးဖုတ်ပြုလုပ်ထားသော ခရုပတ်ခွေ တစ်ခုကျစီကို တူးဖော်ရရှိ၏။ ထိုခရုပတ်ခွေများသည် ပုဂံ၌တွေ့ရတတ်သော နှစ်ဘက်ချွန်တစ်ဘက်၌ အရစ်ဖော်ထားသည့် ခရုပတ်ခွေ အမျိုးအစားပင်ဖြစ်ပြီး အရှည်နှစ်လက်မခန့်မျှ ရှိသည်။

အမှတ် ၄ ကုန်းနှင့် အမှတ် ၆ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှ အုတ်ကြွပ်ပြား အများအပြားကို တွေ့ရှိရပြီး အကောင်းပကတိ တွေ့ရသည်မှာ နည်းပါးလှ၏။ အုတ်ကြွပ် အရွယ်အစားမှာ အကြီးဆုံး အလျား ၁၃ လက်မ အနံ ၄ လက်မခွဲနှင့် ဒု ၁.၆ လက်မမျှရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။ ယခင်နှစ်က အမှတ် ၄ ကုန်း တူးဖော်ရာမှ ရှေးခေတ်မြန်မာစာများဖြင့် ရေးထိုးထားသော အုတ်ကြွပ်ကွဲ အစအန ငါးခုမျှကို တွေ့ရှိကြောင်းသိရ၏။ ထိုအုတ်ကြွပ်များပေါ်ရှိ အက္ခရာတို့ကို ဖတ်ရှုရသမျှမှာ “ ကို၊ ၏၊ ဟူ၊ ဟ ” စသည်တို့ဖြစ်ပြီး ပြည့်စုံသော အဓိပ္ပာယ်ကို မဆောင်ကြပေ။ (ဓာတ်ပုံ ၆ က ရှ။)

အမှတ် ၄ ကုန်းနှင့် အမှတ် ၇ ကုန်းတို့ကို တူးဖော်ရာမှ အိုးပြုလုပ်ရာတွင် ခတ်နှိပ် အခြယ်အလှယ် ပြုလုပ်သည့် မြေမီးဖုတ်အိုးခတ် တံဆိပ်ငယ် တစ်ခုကျစီကို စုဆောင်းရရှိခဲ့၏။ ပျမ်းမျှအလျား တစ်လက်မခွဲ၊ အနံ တစ်လက်မ နှင့် ဒု တစ်လက်မခွဲ အရွယ်မျှရှိ၏။ တစ်ခုမှာ ငှက်ရုပ်သဏ္ဌာန်ပါရှိပြီး အခြားတစ်ခုမှာ ပန်းပွင့်ပုံဟု မှန်းဆရ၏။ အမှတ် ၁၀ ကုန်းတူးဖော်ရာမှလည်း အလျားငါးလက်မ၊ အနံနှစ်လက်မ၊ ဒု လက်မဝက်အရွယ်ရှိ စိန်ထောင်ပန်း ပုံသဏ္ဌာန် မြေမီးဖုတ်အုတ်ချပ်ပြားငယ်တစ်ခုကို စုဆောင်းရရှိခဲ့၏။ ထို့ပြင် အမှတ် ၁ ကုန်းမှ မြေနားတောင်းသုံးခု၊ အမှတ် ၄ ကုန်းမှ မြေနားတောင်းငါးခု၊ အမှတ် ၁၀ ကုန်းမှ မြေနားတောင်းသုံးခု စုစုပေါင်း မြေနားတောင်း ၁၁ ခုမျှဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့၏။ မြေနားတောင်းများမှာ အလယ်တွင် ပန်းခက်စသည်တို့ရန် အပေါက်ငယ်ပါရှိပြီး တစ်ဘက်ကြီး တစ်ဘက်သေး ဖက်လိပ်နားတောင်း

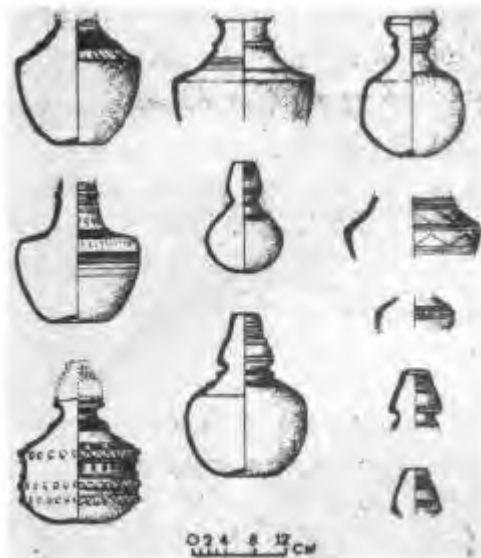
ပုံစံမျိုးဖြစ်သည်။ မြေနက် မြေနီ နှစ်မျိုးစလုံးဖြင့် ပြုလုပ်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထို့ပြင် ရိုးရိုးချပ်ပြား ပုံစံ နားတောင်းငယ်ကလေးများမှာ ပန်းကွက်ဖော်ထားသည်ကို တွေ့ရ၏။ (ဆွဲပုံ ၁၂ ခ ၅) ။ အိုး လက်ခတ်ဖြင့် ပန်းအခြယ်အလှယ်ရိုက်စဉ် အောက်မှခံထားလေ့ရှိသော အိုးအတွင်းခံဖု အကောင်းနှင့် အကျိုးအပဲလေးခဲမျှကို အမှတ် ၄၊ ၇ နှင့် ၁၀ ကုန်းတို့မှ စုဆောင်း ရရှိခဲ့သည်။ ထို့ပြင် အမှတ် ၅၊ ၆ ၊ ၇ နှင့် ၁၀ ကုန်းတို့မှလည်း မြေမီးဖုတ်လောက်စာလုံးပေါင်း ၁၄ လုံးမျှ ထုတ်ဖော်ရရှိခဲ့၏။

လက်ဖြင့်ပြုလုပ် မီးဖုတ်ထားသည့် ကလေးကစားစရာ လူရုပ်ပုံခေါင်းကျိုးတစ်ခုနှင့် အိုးဖုတ်ငယ်အချို့ ကို အမှတ် ၇ ကုန်းမှ ရရှိခဲ့၏။ ကလေးသူငယ်ကလေးများ ထွေခင်းကစားလေ့ရှိသော (အိုးခြမ်းပဲများကို ထုဖွဲသွေး၍ အပိုင်းကလေးများ ပြုလုပ်ထားသည်။) ရုပ်ဒိုးပေါင်း ၂၅ ခုကို အမှတ် ၆ ကုန်းနှင့် အမှတ် ၄၊ ၇ နှင့် ၁၀ ကုန်းတို့မှ ရုပ်ဒိုးပိုင်းအချို့ကို စုဆောင်းရရှိခဲ့သည်။ ရုပ်ဒိုးပိုင်းများမှာ အချင်း တစ်လက်မ၊ ဒု ၁၁၀ လက်မမှသည် အချင်း နှစ်လက်မခွဲ၊ ဒု လက်မဝက် အရွယ်အထိ အသီးသီးရှိ၏။ (ဆွဲပုံ ၉ ခ ၅) ။ ဆီမီးခွက်အကွဲများကိုလည်း အမှတ် ၄ ၊ ၆ နှင့် ၁၀ ကုန်းတို့မှ တွေ့ရှိ၏။ ခေတ်အမျိုးမျိုးမည်ကဲ့သို့ ပြောင်းလဲစေကာမူ ရှေးခေတ်မှသည် ယခုခေတ်အထိ ဆီမီးခွက်များ၏ ပုံသဏ္ဌာန်မှာ ပြောင်းလဲမှုမရှိ ကြောင်း တွေ့ရသည်။ အမှတ် ၁၂ ကုန်း တူးဖော် မှုမှ အခြယ်အလှယ်ပါ မြေဆေးတံအိုးအကျိုးသုံးခုလည်း တူးဖော်ရရှိခဲ့သေး၏။ (ဓာတ်ပုံ ၁၀ ခ ၅) ။

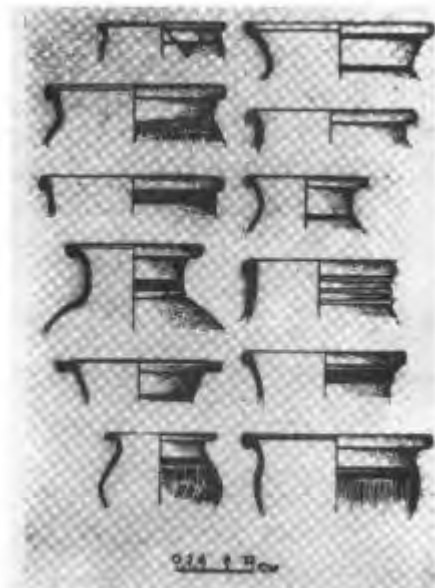
ကျောက်ဝတ္ထုပစ္စည်းများ။ ။ တကောင်းတူးဖော်မှုလုပ်ငန်းမှ ကျောက်ဝတ္ထုပစ္စည်းမှာ အနည်းငယ်သာ တွေ့ရသည်။ တွေ့ရှိသောပစ္စည်းများမှာ “ပန်းတမော့ ” ခေါ် ကျောက်ဆစ်လက်ရာ ဆင်းတုအကျိုးအပဲများ၊ ယောနိပုံသဏ္ဌာန်ဟု မှတ်ယူရသည့် ကျောက်ပျဉ်တစ်ခု၏ အစိတ်အပိုင်းနှစ်ခုနှင့် သနင်ခါး ကျောက်ပျဉ်တစ်ခု၏ ခြေတစ်ခုပါ အစိတ်အပိုင်းစသည်တို့ပင် ဖြစ်လေသည်။ ထို့ပြင် မိုးကြိုးသွားခေါ် ကျောက်လက်နက် (ကျောက်ခေတ်နှောင်းသုံး စင်းချောကျောက်) အချို့ကို တူးဖော်စုဆောင်း ရရှိခဲ့၏။ ၎င်းတို့၏ အသေးစိတ်လေ့လာတွေ့ရှိချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

အမှတ် ၆ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှ အလျား ၁၃ လက်မခွဲ၊ အနံ ၁၃ လက်မခွဲ၊ ဒု ၂ လက်မ အရွယ်ရှိ သဲကျောက်ဖြင့် ထုလုပ်ထားသော ကြာပလ္လင်ထက်တွင် ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေထိုင်နေတော်မူသော ဆင်းတုတော် ထက်ပိုင်းကျိုးတစ်ခုကို တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။ ဤဆင်းတုတော်ရှိ တင်ပျဉ်ခွေထိုင်နေတော်မူဟန်မှာ ခြေနှစ်ဖက် ထပ်လျက် မဟုတ်မူဘဲ ချိတ်လျက်ဖဝါးတော် နှစ်ဘက်စလုံးပင် ပေါ်ထွက်နေ၏။ ဤသည်ကိုပင် ပညာရှင်တို့က “ ဗဒြာသနမုဒြ ” ဟု ခေါ်ဆိုကြပေသည်။ ထို့ပြင် လက်တော်အနေအထားမှာလည်း ဘယ်တင်ညာချ “ ဘူမိဖုသနမုဒြ ” ပင် ဖြစ်၏။ လက်ချောင်းတော်ကလေးများမှာ ပုဂံခေတ်စောစောပိုင်းကကဲ့သို့ ပကတိလူ၏ သဘာဝဟန်အတိုင်း အတိုအရှည်ထုလုပ်ထားခြင်း မဟုတ်မူဘဲ ညီညာစွာထုလုပ်ထားခြင်းကို ထောက်ဆ၍ ပုဂံခေတ်နောက်ပိုင်းလက်ရာ ဆင်းတုတော်ပင် ဖြစ်တန်ရာချေသည်။ ထိုဆင်းတုတော်မှာ ဦးခေါင်းတော်မပါ ထက်ပိုင်းကျိုးဖြစ်ပြီး မီးသင့်လောင်ရာအချို့ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၄ ခ ၅)

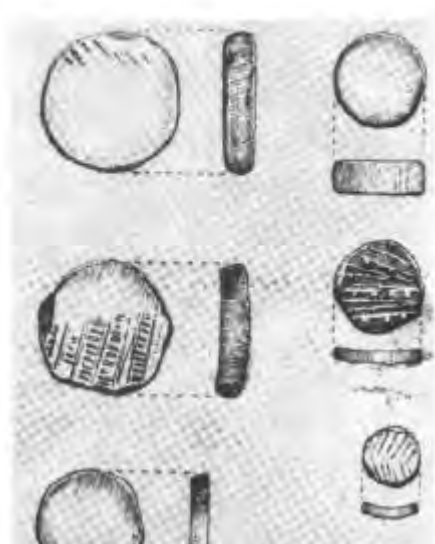
အမှတ် ၄ ကုန်း တူးဖော်ရာမှ အမြင့်ဉာဏ်တော်ကို မမှန်းဆနိုင်သည့် အလျား ၈ လက်မခွဲ၊ အမြင့်နှင့် ဒု လေးလက်မခွဲ အသီးသီးရှိ ကြာပလ္လင် ဓမ္မခန့်ပလ္လင်ပေါ်တွင် ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေထိုင်နေတော်မူပြီး “ ဘူမိဖုသနမုဒြာ ” ဆင်းတုတော်မှာ သဲကျောက်ဖြင့် ထုလုပ်ထားခြင်းဖြစ်ပြီး လက်ရာအလွန်ကောင်းမွန်သေသပ် ကျနလှကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရသည်။ ကိုယ်ပိုင်းမှာ ကျိုးပဲ့ပျောက်ပျက်၍ ရှာဖွေမတွေ့ရတော့ချေ။ လက်တော်ကလေးများမှာ ပကတိလူသဘာဝအတိုင်း အနုပညာပြောင်မြောက်စွာ ထုလုပ်ထားကြောင်း

ဆွဲပုံ ဂ (က)။ ။ တူးဖော်ရရှိသော ဗိုလ်ပုံမျှား

ဆွဲပုံ ဂ (ခ)။ ။ တူးဖော်ရရှိသော ဗိုလ်ပုံမျှား

တွေ့ရသည်။ ခြေတော်နှစ်ဖက်မှာလည်း အထက်ဖော်ပြပါ ဆင်းတုငယ်ကဲ့သို့ပင် " ဗဒြာသနမုဒြ " ဖြင့် ထုလုပ်ထားရှိကြောင်း တွေ့ရ၏။ ပါးလွှာသော သင်္ကန်းတော်များကို စံပယ်ဆင်မြန်းထားကြောင်းကိုလည်း ဖူးတွေ့ရ၏။ မဏိတော်၏ ရောင်လွှဲတော်အနည်းငယ်ပါရှိပြီး ပိန္နဲဖူးသဏ္ဌာန် ပိန္နဲပြောက် အကြွေကလေးများဖြင့် ထုလုပ်ထားရှိ၏။ နဖူးသင်းကျစ်တော်ကား မပါပေ။ စက္ခုမြွေတော် မျက်လွှာချထားဟန်ရှိပြီး နှုတ်ခမ်းတော်ကလေးမှာ ပီပြင်ကျနသဘာဝကျစွာ ထုလုပ်ထားကြောင်း တွေ့ရ၏။ ဤကျောက်ဆစ်လက်ရာ တစ်ခုလုံးခြုံအကဲဖြတ်သော် ပုပ်အလယ်ခေတ်ဆိုင်ရာ ခရစ်နှစ် အေဒီ ၁၂ ရာစုအတွင်းက ထုလုပ်ခဲ့သော ဆင်းတုလက်ရာဟု ခန့်မှန်းယူဆရသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၄ က ရှု)။

အထက်ဖော်ပြပါ အမှတ် ၄ ကုန်းမှပင် ဒုတိယအုတ်ရိုးဆင့် အနောက်ဘက်ပိုင်း၌ ကပ်လျက်ရှိသော ရှစ်ပေပတ်လည်ခန့်မျှရှိသည့် အုတ်ခုံငယ်တစ်ခု၏ အတွင်းမြေလွှာမှ အလွန်စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသော အန္တဂူကျောက်ဆစ်လက်ရာ ရုပ်ကြွတစ်ခုနှင့် အခြားသာသနိက ရှေးဟောင်းဝတ္ထုပစ္စည်းအချို့ကို တူးဖော် ရရှိခဲ့သည်။ အန္တဂူ ကျောက်ဆစ်လက်ရာရုပ်ကြွမှာ အလျားလေးလက်မ၊ အနံ သုံးလက်မ၊ ဒု တစ်လက်မ ခန့် မျှရှိပြီး ဗုဒ္ဓဝင်ရှစ်ခန်းဖြင့် အနုပညာလက်ရာပြောင်မြောက်စွာ သရုပ်ဖော်ထုလုပ်ထားလေသည်။ ထိုရုပ်ကြွမှာ မူလကတည်းကပင် လက်ယာဘက်ဘေးပိုင်းတစ်ခြမ်း ကျိုးပဲ့ပျက်စီးနေကြောင်း တွေ့ရသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၁ က ရှု) ဤကဲ့သို့သော အန္တဂူဗုဒ္ဓဝင်ကျောက်ချပ်ရုပ်ကြွ အမျိုးအစားများကို ပုဂံ၊ ညောင်ဦး၊ မြင်းကပါတစ်ဝိုက်မှ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီကာလ* နှင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလ** တွင်လည်းကောင်း၊ ၁၉၆၀ - တွင် စစ်ကိုင်းခရိုင်၊ ပခုကင်ခရွာ အနီးရှိ စေတီပျက်တစ်ဆူမှ*** လည်းကောင်း၊ ရှေးဟောင်း ဌာပနာများအဖြစ်ဖြင့် တွေ့ရှိခဲ့ဖူးကြောင်း လေ့လာမှတ်သားရဖူးပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ ကမ္ဘည်းကျောက်စာ ပန်ဟောင်းဖြစ်သူ မစ္စတာ ချားဒွီရှိုင်ဇယ်^၁၏ အလိုအရဆိုသော် အဆိုပါ အန္တဂူကျောက်ချပ်ရုပ်ကြွများကို အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ တစ်ဆင့် မြန်မာပြည်သို့ တင်သွင်း ယူဆောင်ခဲ့ဟန်တူကြောင်း၊ အလားတူ အန္တဂူဗုဒ္ဓဝင် ကျောက်ချပ် အမျိုးအစားတစ်ဆူကို ဗာရာဏသီပြည် မိဂဒါဝန်တော (ယခုအခေါ်ဆာနတ်^၂) အနီးမှ မစ္စတာ ကိုအာတယ်^၃ ဆိုသူ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးက တွေ့ရှိခဲ့ဖူးကြောင်း၊ ထို့ပြင် အမြင့် ၁၅ ပေ၊ အနံ ၉ ပေ ခန့်မျှရှိသည့် ဗုဒ္ဓဝင် အန္တဂူကျောက်ချပ်ရုပ်ကြွ အမျိုးအစား တစ်ခုကိုလည်း နာလန္ဒ တက္ကသိုလ်ကြီး အနီးရှိ ဗာရာဏသီ^၄ အရပ်မှ တွေ့ရှိဖူးကြောင်း၊ ၎င်းပုံကို ဗားလျက်^၅ ရေး The Ancient Monuments, Temples and Seulptures of India စာအုပ် အပိုင်း ၂၊ ပုံ ၂၂၆ တွင် ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့နိုင်ကြောင်း စသည်တို့ကို ၁၉၂၃ - ခုနှစ်ထုတ် မြန်မာနိုင်ငံ ကမ္ဘည်းကျောက်စာဝန်၏ နှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာ စာမျက်နှာ ၃၀ - ၃၁ တွင် အကျယ်တဝင့် ရေးသားဖော်ပြထားသည်ကို ဖတ်ရှုလေ့လာ မှတ်သားခဲ့ရဖူးပါသည်။

ယခုတူးဖော်တွေ့ရှိသော ဗုဒ္ဓဝင် အန္တဂူကျောက်ချပ်ရုပ်ကြွများသည် အလွန်သေးငယ်သော ရုပ်လုံး ရုပ်ကြွကလေးများဖြစ်၏။ ကျောက်ချပ်၏ အလယ်ဗဟိုတွင် ကြာပလွှတ်ထက်၌ ဗောဓိပင်နှင့် ရွှေပလွှတ်ကို အောင်မြင်တော်မူစဉ် မာရ်စစ်သည်တို့ ချီတက် တိုက်ခိုက်ရာ မဟာပထဝီ မြေကြီးကို လက်ညှိုးညွှန်၍

<p>* ရှေးဟောင်း (၁၉၂၂ - ၂၃) ၊ ၃၀ - ၃၁။</p> <p>** (၁) ၎င်း၊ (၁၉၆၀ - ၆၁) ၊ ၇၊ ပုံ ၁၀။</p> <p>(၂) ၎င်း၊ (၁၉၅၄ - ၅၅) ၊ ၁၄၊ ပုံ ၉။</p> <p>*** မြ၊ (ယဉ်ကျေးမှု) ၁၃။</p>	<p>၁ Duroiselle, Chas.</p> <p>၂ Sarnath</p> <p>၃ Oertel</p> <p>၄ Baragbon</p> <p>၅ Burgess</p>
---	--

ဆွဲပုံ ၀၀ (က)။ ။ အမြတ်လှယ်ပါ
တိုးခြင်းကွဲများ။

ဆွဲပုံ ၀၀ (ခ)။ ။ အမြတ်လှယ်ပါ
တိုးခြင်းကွဲများ။

ဆွဲပုံ ၀၀ (က)။ ။ အမြတ်လှယ်ပါ တိုးခြင်းကွဲများ

ဆွဲပုံ ၀၀ (ခ)။ ။ အမြတ်လှယ်ပါ တိုးခြင်းကွဲများ

သက်သေတည်ဟန် ထုလုပ်ထားသည့် “ ဘူမိဗုဒ္ဓမုဒြာ ” ပင်ဖြစ်၏။ လက်ယာဘက်အခြမ်းနှင့် ထိပ်ပိုင်းမှ ဗုဒ္ဓဝင် အခန်းများမှာ ကျီးပဲ့ပျက်စီးနေသဖြင့် မတွေ့ရတော့ချေ။ ကျန်ရှိသေးသည့် လက်ဝဲဘက်ခြမ်းကို အပေါ်မှစ၍ ရေတွက်သော် တာဝတိံသာမှ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ ဆင်းသက်ဟန်ကိုလည်းကောင်း၊ ထို့အောက်တွင် သာဝတ္ထိပြည်၌ တန်ခိုးပြာဋိဟာ ပြတော်မူခန်းနှင့် အောက်ဆုံးတွင် ပါလီလေယျကတော၌ သီတင်းသုံးတော် မူခန်းတို့ကို လည်းကောင်း အသီးသီး ထုလုပ်ပူဇော်ထားရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။ ဤအန္တဂူကျောက်ချပ် ရုပ်ကြွ၏ ထူးခြားချက်မှာ ပုဂံညောင်ဦးမှတွေ့ရှိသော အန္တဂူဗုဒ္ဓဝင် ကျောက်ချပ်များကဲ့သို့ အလယ်ဗဟိုရှိ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်၏ ဘေးတစ်ဘက်တစ်ချက်တွင် မတ်ရပ်ဆင်းတုတော်၊ ဗောဓိသတ်ပုံများကိုလည်းကောင်း ကြာရိုးသုံးသွယ်ထွက်၍ ကြာပလ္လင်အောက်ခံပလ္လင်၌လည်း မကိုဋ်တန်ဆာစုံလင်စွာ ဝတ်ဆင်ထားသော နဂါးမနှစ်ကောင်က တစ်ဘက်တစ်ချက်စီ ကူပင့်ထားဟန် ရုပ်တုများကိုလည်းကောင်း မတွေ့ရချေ။

ထိုမှအပ အလားတူ အန္တဂူကျောက်ချပ် ရုပ်ကြွတစ်ခု၏ အစိတ်အပိုင်းအကျိုးအပဲ့တစ်ခုကို ယခင်နှစ် ကလည်း ရခဲ့ဖူး၏။ ယခုနှစ် တူးဖော်ရာတွင်လည်း အလားတူ အကျိုးအပဲ့ သုံးခုကို စုဆောင်း ရရှိခဲ့၏။ ၎င်းတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်၏။

(ဝ) အလျား ၃ လက်မ၊ အနံ ၁ လက်မခွဲ၊ ၃ ဝ— $\frac{2}{9}$ လက်မအရွယ်ရှိ ကိုယ်ပိုင်းနှင့်ခေါင်းပိုင်းပါ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော် အပိုင်းကျိုးတစ်ခု။

(၂) အလျား ၁ လက်မခွဲ၊ အနံ $\frac{7}{10}$ လက်မ၊ ၃ ဝ လက်မအရွယ်ရှိ ကြာပလ္လင်ထက်တွင် ထိုင်၍ ရှိခိုးနေဟန် ရဟန္တာရုပ်တုတစ်ခု။

(၃) အလျား ၁ လက်မခွဲ၊ အနံ ၁ လက်မခွဲ၊ ၃ $\frac{1}{2}$ လက်မအရွယ်ရှိ “ အဘယမုဒြ ” ဗုဒ္ဓဆင်းတု ငယ် မတ်ရပ်တစ်ဆူနှင့်တွဲလျက် ဆင်ပေါ်၌ မာရ်စစ်သည်များ စီးနင်းကာ လက်နက်မျိုးစုံကို စွဲ ကိုင်လျက် ဗုဒ္ဓအား ရန်သတ္တရူပရန် ချီတက်နေဟန် ရုပ်တုငယ်ကလေးများ။ (ဓာတ်ပုံ ၁ ခု)။

ဤဗုဒ္ဓဝင် ကျောက်ချပ်ရုပ်ကြွ၏ အစိတ်အပိုင်းငယ်များမှာ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းမျှပင် ဖြစ်သော်လည်း အလွန်သေးငယ်သည့် စပါးလုံးတစ်ထောက်ခန့်ရှိ အရုပ်ကလေးများကို စိတ်ရှည်လက်ရှည် အနုစိတ် ထွင်း ထုထားသည့် ပန်းပုဆရာ၏လက်ရာမှာ ချီးမွမ်းအံ့ဩဖွယ်ရာပင် ဖြစ်ချေသည်။

ထို့ပြင် အမှတ် ၈ ကုန်းနှင့် အမှတ် ၁၀ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှ အလျားလေးလက်မ၊ ဩက်လေး လက်မ၊ ၃ ဝ လက်မခွဲအရွယ်ရှိ တောင်ဦးကျောက်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ယောနိပုံဟု မှတ်ထင်ရသည့် ကျောက်ပြားငယ် အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုကို လည်းကောင်း၊ အလျား နှစ်လက်မ၊ ဩက် တစ်လက်မခွဲ၊ ၃ တစ်လက်မအရွယ်ရှိ အလားတူ ယောနိပုံ ကျောက်ပြားငယ်တစ်ခု၏ အညောက် အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုကို လည်းကောင်း အသီးသီးထုတ်ဖော်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထိုကျောက်ပြားအစိတ်အပိုင်းမှာ ဟိန္ဒူလူမျိုးများ သီဝ နတ်မင်းကြီးကို ကိုးကွယ်ဝတ်ပြုသည့် လိင်္ဂခေါ် ကျောက်တုံး စိုက်ထူလေ့ရှိသော ယောနိကျောက်ပြား၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းနှင့် တူညီကြောင်းတွေ့ရသည်။ သို့သော် သီဝနတ်မင်း ကိုးကွယ်ခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သည့် လိင်္ဂသတ္တန်ကျောက်တုံးကိုကား မတွေ့ရချေ။ ထို့ပြင် သနပ်ခါးကျောက်ပျဉ်တစ်ခု၏ ခြေထောက်ပါ အကျိုး အပဲ့ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုကိုလည်း အမှတ် ၁၀ ကုန်းမှပင် ရရှိခဲ့သေး၏။

ကျောက်ခေတ်နှောင်း လူတို့အသုံးပြုလေ့ရှိသော စင်းချော ကျောက်လက်နက်ငယ် လေးခုကိုလည်း တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။ ၎င်းတို့ကို အမှတ် ၁၀ ကုန်းမှ နှစ်ခု၊ အမှတ် ၆ နှင့် ၁၂ ကုန်းမှ တစ်ခုကျစီ စုဆောင်း ရရှိခဲ့ပါသည်။ ကျောက်လက်နက်ငယ်များမှာ အချို့နေရာ၌ မြေလွှာ ၃ ဖြစ်သည့် ထိုခေတ်လူနေမှု မြေလွှာ မှလည်းကောင်း၊ အချို့မှာ အပေါ်ယံမြေဆီလွှာမှ လည်းကောင်း တွေ့ရှိခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ ကျောက်

လက်နက်ငယ်များမှာ အမင်းပါနှင့် ရိုးရိုးဆောက်သွားပုံများပင် ဖြစ်၏။ ဗျမ်းမျှအရွယ်အစားမှာ အလျား သုံးလက်မခွဲ၊ အနံ နှစ်လက်မခွဲနှင့် ဒုလက်မဝက်ခန့်မျှ ဖြစ်လေသည်။ ယခင်နှစ်ကလည်း အမှတ် ၄ ကုန်း ကို တူးဖော်ရာမှ အလားတူ စင်းချော ကျောက်လက်နက်ငယ်တစ်ခုကို စုဆောင်းရရှိခဲ့၏။ (ဓာတ်ပုံ ၁၂ က နှင့် ၁၅)

သတ္တု နှင့် အခြားပစ္စည်းများ။ ။ တကောင်းမြို့ဟောင်းကို တူးဖော်ရာမှ သတ္တုထည် လူသုံး ပစ္စည်းများ အနည်းငယ်ကိုသာ ရခဲ့၏။ အမှတ် ၆ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှ ကြေးလက်စွပ်နှင့် ငွေလက်စွပ် ကွင်းငယ်တစ်ခုကိုလည်းကောင်း၊ အမှတ် ၂ နှင့် ၅ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှ ထိုခေတ် စစ်ပွဲများတွင် အသုံးပြု ခဲ့သည့် သံမြားသွား အများအပြားကိုလည်းကောင်း အသီးသီး တူးဖော်စုဆောင်း ရရှိ၏။ သံမြားသွားပုံစံ နှင့် အရွယ်အစားကို ခွဲခြားလျှင် အောက်ပါအတိုင်းရပါသည်။

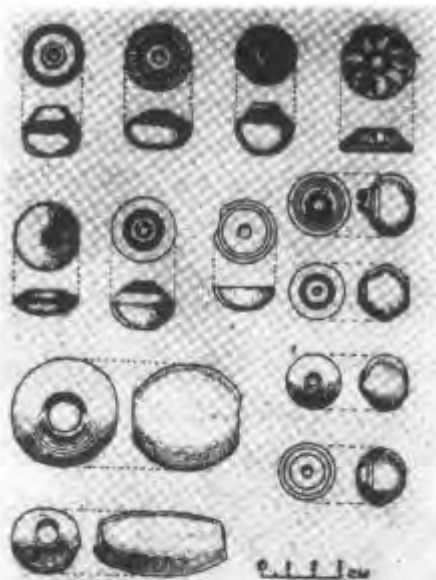
- (၁) အလျား ၁ လက်မခွဲ၊ အနံ $\frac{၁}{၂}$ လက်မ၊ ဒု $\frac{၁}{၁၀}$ လက်မ အရွယ်ရှိ ထိပ်ဖူးတပ် သံမြားသွား ငယ် ခြောက်ခု။
- (၂) အလျား ၁ လက်မ၊ အနံ $\frac{၁}{၅}$ လက်မ၊ ဒု $\frac{၁}{၅}$ လက်မ အရွယ်ရှိ ဝက်အူလှည့်ပုံသဏ္ဌာန် သံမြားသွား ထိပ်ဖူးစွပ်ငယ် ခြောက်ခု။
- (၃) အလျား ၂ လက်မခွဲ၊ အနံ $\frac{၁}{၂}$ လက်မ၊ ဒု $\frac{၁}{၂}$ လက်မ အရွယ်ရှိ သံမြားသွား အကြီးစား ထိပ်ဖူးစွပ်နှစ်ခု။
- (၄) အလျား ၄ လက်မ၊ အနံ $\frac{၁}{၂}$ လက်မ၊ ဒု $\frac{၁}{၁၀}$ လက်မ အရွယ်ရှိ သန်လျက်ပုံစံ သံမြားသွား ရိုးရိုး အကြီးအသေး ၁၇ ခု။

သံမြားသွားများကို အထူးသဖြင့် မြို့ရိုးအပြင်ဘက်ပိုင်းမှ ရခဲ့၏။ အလားတူ အဆိပ်လူး သံမြားသွား ထိပ်ဖူးတပ် ဒူးလေးများကို ယခုထက်တိုင် တကောင်းမြို့ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ဝိုက်ရှိ တောလိုက်မုဆိုးများ အသုံးပြုလျက် ရှိသေးကြောင်း တွေ့ရသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၁၃ က ၁ နှင့် ဆွဲပုံ ၁၃ ၁ ၅)

၎င်းပြင်အဆိုပါကုန်းမှပင် သံလှံတံတစ်ချောင်း၊ သံချိတ်ကောက်ငယ်တစ်ခု၊ သံခါးပတ်ခေါင်း တစ်ခု၊ သံတူရွင်းအကြီးနှင့် အငယ် တစ်ခုကျစီနှင့် အဆောက်အအုံရိုက် လေးမြောင့်သံချောင်း လေးဆယ်ခန့်ကို လည်း အသီးသီးစုဆောင်းရရှိခဲ့၏။ အလားတူ အိမ်ရိုက်သံအမျိုးအစား သံမယ်နံ ၂၁ ချောင်းကို အမှတ် ၆- ကုန်း တူးဖော်ရာမှလည်း ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့၏။ ထိုကုန်းမှပင် သံမြားသွားငယ်တစ်ခုနှင့် ဓားကျိုး တစ်ခုကို လည်း တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။ ယခင်နှစ်က ကုန်းအမှတ် ၁ နှင့် ၂ ကို တူးဖော်ရာမှလည်း အလားတူ သံဓား၊ သံတံစဉ်၊ သံစူး၊ သံဆောက်သွားနှင့် သံမိုးပွင့် အချို့တို့ကို ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့ပါသည်။

အမှတ် ၁၀ ကုန်းမှလည်း သံကွမ်းညှပ်တစ်ခု၊ သံဓားငယ်လေးခုနှင့် သံမြားသွားတစ်ခုကို တူးဖော် ရရှိခဲ့သည်။ (ဆွဲပုံ ၁၃ က ၅) ။ အမှတ် ၆ ကုန်း တူးဖော်ရာမှ ကြေးဝါမွေးညှပ် အကျိုးတစ်ချောင်း ကို စုဆောင်းရရှိခဲ့၏။ ထို့ပြင် အမှတ် ၁ နှင့် ၂ ကုန်းကို တူးဖော်ရာမှလည်း နန်းဆွဲနှင့် ရိုးရိုး ကြေး လက်စွပ် လေးကွင်းကိုလည်းကောင်း၊ ကြေးလက်ကောက်အပဲ့နှစ်ခုနှင့် ကြေးလင်ပန်းပဲ့ အစိတ်အပိုင်းတို့ကို လည်းကောင်း တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။

အမှတ် ၄ ကုန်းတူးဖော်ရာမှလည်း ဗုဒ္ဓဝင် အန္တဂူ ကျောက်ချပ်ရုပ်ကြွ တွေ့ရှိသောကျင်းမှပင် အလျား ၃ လက်မ၊ အနံ $\frac{၁}{၄}$ လက်မ၊ ဒု ၁ လက်မခွဲ အရွယ်ရှိ နောက်ခံ တံကဲပါ ကြေးဆင်းတုငယ် တစ်ဆူကို ရရှိခဲ့၏။ ထိုဆင်းတုတော်မှာ “ ဘူမိဗုဒ္ဓနမုဒြ ” ဖြစ်ပြီး ရဟန္တာရုပ်ငယ် ငါးပါးက ပိုင်းရံလျက် ရှိခိုးနေပုံ ပါရှိလေသည်။

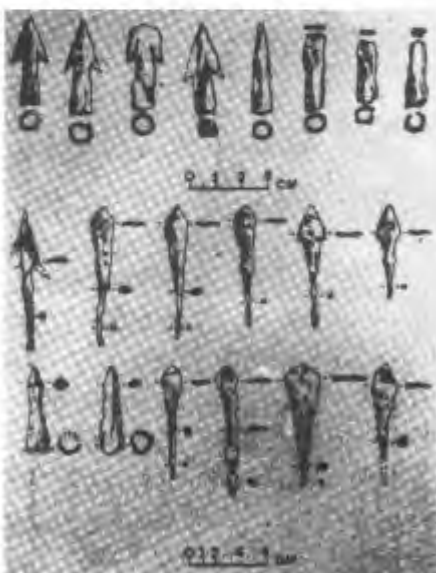
ဆွဲပုံ ၁၂ (က)။ ခြေပုသိခေမျာ

ဆွဲပုံ ၁၂ (ခ)။ ခြေနားတောင်းမျာ

ဆွဲပုံ ၁၃ (က)။ သံထည်ပစ္စည်းမျာ

ဆွဲပုံ ၁၃ (ခ)။ သံပြားသွားမျာ

ပါရှိလေသည်။ ကြေးဆင်းတုငယ်များမှာ ကြေးညှိစိမ်းများတက်နေသဖြင့် မျက်နှာရုပ်သွင် ပီပြင်ခြင်း မရှိလှပေ။ (ဓာတ်ပုံ ၅ က နှင့် ၁ ရှု)။ ထို့ပြင် အမြင့် ၂ ^၁/_၄ လက်မ၊ အနံ ၁ လက်မ၊ ၃ ^၁/_၄ လက်မ အရွယ်ရှိ နဂါးခေါင်း သုံးခုပေါ်တွင် မျောက်သဏ္ဌာန်အရုပ်ငယ်တစ်ခုက ရှိခိုးနေဟန် ကြေးရုပ်ငယ်တစ်ခုနှင့် အထက်ဖော်ပြပါ အရွယ်အစားရှိ လက်နှင့်ခြေထောက်ပိုင်း ကျိုးပဲ့နေသည့် လူရုပ်ငယ်တစ်ခုကိုလည်း ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့လေသည်။

တကောင်းမြို့ဟောင်း တူးဖော်ရာမှ ငွေဒင်္ဂါး၊ ကျောက်နှင့် ရွှေထည်ပစ္စည်းများစသည့် အဖိုးတန် ရတနာပစ္စည်းများ တစ်စုံတစ်ရာ မတွေ့ရှိခဲ့ပေ။

အင်္ဂတေ ပစ္စည်းများ။ ။ အင်္ဂတေ ပစ္စည်းများသည် အုတ်ဖြင့်ဆောက်လုပ်ထားသော အဆောက်အအုံများတွင် ဗိသုကာအခြယ်အလှယ် အဆင်တန်ဆာများအဖြစ် အသုံးပြုခဲ့ကြောင်း သိရ၏။ တကောင်းတူးဖော်မှုကုန်းများတွင် အမှတ် ၅ ကုန်းမှ ရိုးရိုးအင်္ဂတေချပ်အချို့ နှင့် အမှတ် ၁ နှင့် ၄ ကုန်းတို့ကို တူးဖော်ရာမှ ပုလဲလုံးနှင့် စိန်ထောင်ပန်းအခြယ်အလှယ်ပါ အင်္ဂတေပန်းများမှာ ပုဂံခေတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ “ ပန်းတော့ ” လက်ရာများပင် ဖြစ်ပေသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၈ က ရှု)

လူရိုးနှင့် တိရစ္ဆာန်အရိုးများ ။ ။ တကောင်းနှင့် အညာပုဂံမြို့ဟောင်းကို တူးဖော်ရာမှ မြေမြှုပ်သဖြိုဟ်သည့် လူရိုးအကြွင်းအကျန်များနှင့် ပျူလူမျိုးတို့ကဲ့သို့ ကွယ်လွန်သူတို့၏ ရုပ်အလောင်းများကို မီးရှို့ပြာချပြီးလျှင် ကြွင်းကျန်သည့်ပြာနှင့် အရိုးအကြွင်းအကျန်များကို အရိုးအိုးများတွင် ထည့်ကာ မြှုပ်နှံသည့် ဓလေ့ထုံးစံများကိုလည်း မတွေ့ရပေ။ အမှတ် ၅ ကုန်း တူးဖော်ရာမှ လူဦးခေါင်းခွံတစ်ခုကို မြို့ရိုးထောင့်၏ အပြင်ဖက်ပိုင်း အရှေ့တောင်ထောင့်စွန်းအနီးကပ်လျက် မြေလွှာ ၃ မှ တူးဖော်ရရှိခဲ့၏။ အခြားအရိုးအစိတ်အပိုင်းတို့မှာ ဆွေးမြည်ကြေမွပျက်စီးသဖြင့် အကောင်းမရရှိတော့ချေ။ ထိုကုန်းမှပင် တိရစ္ဆာန်ရိုး အကြွင်းအကျန်များနှင့် ၎င်းသွားရိုးအချို့ကို မြို့ရိုးအပြင်ဘက်နှင့် အတွင်းပိုင်းကို တူးဖော်ရာမှ တွေ့ရသည်။ အခြားတူးဖော်မှု ကုန်းများမှလည်း လူရိုးနှင့် တိရစ္ဆာန်ရိုးများ မတွေ့ရှိခဲ့ရပေ။

ခေတ်အပိုင်းအခြားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုသုံးသပ်ချက်

ကုန်းအမှတ် ၄၊ ၆၊ ၁၀ နှင့် ၁၂ စသည်တို့ကို တူးဖော်ရာမှ “ မိုးကြိုးသွား ” ခေါ် စင်းချောကျောက်လက်နက် လေးခုကို စုဆောင်းရရှိခဲ့၏။ အဆိုပါ ကျောက်လက်နက်ငယ်များမှာ အင်းပါတစ်ခုနှင့် ရိုးရိုးဆောက်သွားပုံ သုံးခုမျှဖြစ်၏။ ၎င်းတို့ကို လူနေမှုမြေလွှာမှလည်းကောင်း အပေါ်ယံ မြေဆီလွှာမှလည်းကောင်း တွေ့ရှိရရာ ပုဂံခေတ်၊ သို့မဟုတ် နှောင်းခေတ်များတွင် တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ အထူးအဆန်းပစ္စည်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် ရွှေ့ပြောင်းယူဆောင် သုံးစွဲခဲ့ကြလေသလောဟု တွေးတောရပါသည်။ ပုဂံခေတ်နှင့် ကျောက်ခေတ်နှောင်းမှာလည်း သမိုင်းကွင်းဆက်အနေအရ အလှမ်းကွာဝေးလှသည့်တစ်ကြောင်း၊ တွေ့ရှိမြေလွှာမှာလည်း ပုဂံခေတ်လူနေမှု မြေလွှာထက် အောက်ကျသောမြေလွှာမှ ရရှိခြင်းမဟုတ်သဖြင့် တစ်ကြောင်း၊ ထိုအကြောင်းများကြောင့် တကောင်း၌ ကျောက်ခေတ်နှောင်းယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားခဲ့သည်ဟု အတည်ပြု ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် ခက်ခဲလှချေသည်။

ခေတ်ပိုင်းခြားမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ကျောက်စာ အထောက်အထားများသည် အခိုင်မာဆုံးပင် ဖြစ်ပေသည်။ တကောင်းနှင့် အညာပုဂံမြို့ဟောင်းကို တူးဖော်ရာမှ ခုနစ်သက္ကရာဇ်ပါ ကျောက်စာများ မရခဲ့ပေ။ မြေပေါ် အထောက်အထား တစ်ရပ်အနေနှင့်လည်း ပုဂံခေတ်ရေးထိုး ကျောက်စာများ မတွေ့ရဖြစ်လေသည်။ သို့သော်လည်း အုတ်ဂဏန်းစာ၊ အုတ်ကြွပ်စာ၊ မြေတံဆိပ်စသည့် မြန်မာစာအရေးအသားများကို ကား တွေ့ရသည်။ ဤသည်တို့မှာ ပုဂံခေတ်ဆိုင်ရာ မြန်မာစာအရေးအသားများပင် ဖြစ်၏။

ထို့ပြင် ပုဂံခေတ်ဆိုင်ရာ အနုပညာလက်ရာ ပြောင်မြောက်လှသည့် ဗုဒ္ဓဝင် ရှစ်ခန်းဖြင့် သရုပ်ဖော် ထုလုပ်ထားရှိသော အန္တဂူကျောက်ဆစ်ရုပ်ကြွ စသည်တို့ကို လည်းကောင်း၊ အင်္ဂါပေပန်းလက်ရာ အစအနများ၊ သဲကျောက်ဆင်းတုငယ်နှင့် ကြာပလ္လင်ဓမ္မခန့် အစိတ်အပိုင်းအချို့ကို လည်းကောင်း၊ ကြေးဆင်းတု ဘုရားငယ်များကို လည်းကောင်း တွေ့ရ၏။ ၎င်းတို့မှာ ပုဂံခေတ်ဆိုင်ရာ အနုပညာ လက်ရာပစ္စည်းများပင် ဖြစ်၏။ အနော်ရထာနှင့် စောလူးမင်းဆိုင်ရာ အုတ်ခွက်ဆင်းတုငယ်များမှာ နဂရီအက္ခရာဖြင့် “ ယေဓမ္မာ ဟေတုပြဘဝါ ” အစချီသော ဂါထာများဖြင့် သွန်းခတ် ပုံနှိပ်ထားရှိခဲ့ကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထိုအုတ်ခွက် ဘုရားဆင်းတုငယ်များမှာ အေဒီ ၁၂ ရာစုဆိုင်ရာ ပုဂံခေတ်ယဉ်ကျေးမှုများကိုသာ အခိုင်အမာ ညွှန်ပြလျက် ရှိချေသည်။

တူးဖော်ရာမှ ပျူလူမျိုးတို့ အသုံးပြုလေ့ရှိသော ဒင်္ဂါးများ၊ သီရိဝစ္ဆ၊ ငါးကြင်းရှစ်ကောင်၊ ကာလသာအိုး၊ လူရုပ်ကလျက် အစရှိသော အခြယ်အလှယ်ပါ အိုးခြမ်းကွဲများကို မတွေ့ရချေ။ ပုဂံခေတ်တွင် အများအားဖြင့် အသုံးပြုလေ့ရှိသော ရေစင်တော်သွန်းကရားနှင့် ၎င်းလည်တိုင်အကျိုးများ၊ စိန်ထောင်ပန်းအခြယ်အလှယ်ပါ အိုးခြမ်းကွဲများ၊ စိန်ထောင်အတွင်း ကြာပွင့်အခြယ်အလှယ်ပါ အိုးခြမ်းကွဲများစသည်တို့ကိုသာ တူးဖော်တွေ့ရှိရရာ ၎င်းတို့မှာ ပုဂံခေတ်ဆိုင်ရာ ပန်းခက်အခြယ်အလှယ်လက်ရာများပင် ဖြစ်ချေသည်။

တကောင်းနှင့် အညာပုဂံမြို့ဟောင်းတစ်ဝိုက်တွင် အဆင်တန်ဆာတို့ဖြင့် ခြယ်လှယ် တည်ဆောက်ထားသော ပုဂံခေတ်ဆိုင်ရာ ဂူဘုရားများကိုကား မတွေ့ရပေ။ မြေတိုက်စေတီများကိုသာ တွေ့ရသည်။ မြို့ရိုး၊ မြို့တာ၊ ကျုံး၊ သူရဲခံ စသည်တို့ဖြင့် အခိုင်အမာ မြို့ပြတည်ဆောက်နေထိုင်ကြသည်ကို ထောက်ဆ၍ မြင့်မားသော ယဉ်ကျေးမှု အဆင့်အတန်းရှိသည့်လူများ နေထိုင်ရာမြို့ဖြစ်ခဲ့ကြောင်း သိရ၏။ တူးဖော်တွေ့ရှိသော မြို့ရိုး၊ မြို့တာနှင့် အဆောက်အအုံ အကြွင်းအကျန်တို့ကို ထောက်ရှု၍ ထိုအချိန်က အသုံးပြုခဲ့သော အုတ်အရွယ်အစားမှာ အများအားဖြင့် အလျား ၁၂ လက်မ မှ ၁၇ လက်မ အရွယ်ထိရှိပြီး၊ အုတ်ထုမှာ ၂ လက်မမှ ၃ လက်မခန့် အရွယ်မျှ ရှိလေသည်။ အုတ်အရွယ်အစားမှာ ပျူလူမျိုးတို့ အသုံးပြုတည်ဆောက်လေ့ရှိသော အုတ်အရွယ်အစားများထက် သေးငယ်ကြောင်း တွေ့ရပြီး၊ ပုဂံညောင်ဦးတစ်ဝိုက်ရှိ ၈၅ ရာနှုန်းမျှသော ရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံများတွင် အသုံးပြုတည်ဆောက်ထားရှိခဲ့သော အုတ်များနှင့် တူညီကြောင်း တွေ့ရသည်။

တကောင်းတွင် ပျူလူမျိုးတို့ကဲ့သို့ ကွယ်လွန်သူတို့၏ ရုပ်အလောင်းကို မီးရှို့၍ ကြွင်းကျန်သော အရိုးအစအနနှင့် ပြာများကို ကျောက်အိုးမြေအိုးများတွင်ထည့်ကာ မြှုပ်နှံထားလေ့ရှိကြောင်း အထောက်အထား မတွေ့ရပေ။ မြေတိုက်စေတီများ အခိုင်အမာ တည်ရှိခြင်း၊ တူးဖော်ရာမှ ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာ ရုပ်တုဆင်းတု အစရှိသော သာသနိကပစ္စည်းများတွေ့ရှိခြင်းတို့ကိုထောက်ဆ၍ ဗုဒ္ဓသာသနာ အရောင်အဝါသည် လွန်စွာထွန်းလင်းတောက်ပခဲ့ကြောင်း သိရ၏။

တကောင်းနှင့် အညာပုဂံမြို့ဟောင်းကို တူးဖော်ရာမှ တွေ့ရှိသော အထောက်အထားများအရ တကောင်းမြို့ဟောင်းတွင် နေထိုင်ခဲ့သောသူတို့တွင် အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းမှုနှင့် ပတ်သက်၍ လယ်ယာ ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်း၊ ဥယျာဉ်စိုက်ပျိုးခြင်း၊ ဗိသုကာ၊ ပန်းရံ၊ ပန်းပဲ၊ ပန်းတဉ်း၊ ပန်းထိမ်ပညာ၊ ကျောက် ဆစ် ပညာ၊ လက်သမားပညာ၊ အိုးလုပ်ငန်းနှင့် ပုတီးလက်ကောက်လုပ်ငန်းစသော လုပ်ငန်းများဖြင့် အသက် မွေး ဝမ်းကျောင်းပြုခဲ့ကြောင်း တွေ့ဆရာပေသည်။ သံမြားသွားနှင့် ဓားအစရှိသည်တို့ကို တွေ့ရှိခြင်းနှင့် ကျုံးမြို့ရိုး တည်ဆောက်ပုံတို့ကို ထောက်ဆ၍ ကာကွယ်ရေးတပ်သားများ၊ အုပ်ချုပ်သူ လူတန်းစားများ ရှိခဲ့မည်ဟုလည်း ယူဆရပေသည်။

နောက်ဆုံးနိဂုံးချုပ်အားဖြင့် တင်ပြလိုသည်မှာ တကောင်းနှင့် အညာပုဂံမြို့ဟောင်းကို နှစ်ကြိမ်မျှ တူးဖော်စဉ် တွေ့ရှိသော အထောက်အထားများမှ ပုဂံခေတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အထောက်အထားများသာ ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့အပြင် ပင်းယ၊ အင်းဝ၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်နောက်ပိုင်းအထိ မြို့စား၊ နယ်စားများ အုပ်ချုပ်ရာ မြို့ငယ်တစ်ခုအဖြစ်ဖြင့် ဆက်လက် တည်ရှိခဲ့ဟန်တူကြောင်း ရေးသားတင်ပြအပ်ပါ သတည်း။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကုလား၊ ဦး။ မဟာရာဇဝင်ကြီး၊ ပထမအုပ်။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသန အသင်း၊ ကျမ်းစဉ် ၅။ ၁၉၆၀။
- ၂။ ကသာကံဆက်။ “ တကောင်းအစ တုဿက၊ ” ယဉ်ကျေးမှုစာစောင်၊ ၂၇ ၁၊ မှတ် ၆ (၁၉၅၅၊ အောက်တိုဘာ)၊ ၁၀၂ - ၁၀၄။
- ၃။ - - - ။ “ တကောင်းမြို့ဟောင်း ”၊ ယဉ်ကျေးမှုစာစောင်၊ ၁၇ ၂၊ မှတ် ၁ (၁၉၅၆၊ မေ)၊ ၈၉ - ၉၃။
- ၄။ ကမ္ဘည်းကျောက်စာဝန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၌ စုဆောင်းထားရှိသော ကျောက်စာများ၊ ဖုတ်ယတွဲ ။ ရန်ကုန်။ အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၃။
- ၅။ ဖေမောင်တင်၊ ဒေါက်တာနှင့် ဒေါက်တာ လျှာ၊ အက်(စ်)၊ ဖာနီဗဲလ် (တည်းဖြတ်သူများ)။ စမ္ဘူဒီပဥဆောင်းကျမ်း။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန် ပုံနှိပ်တိုက်၊ (မြန်မာနိုင်ငံသုတေသန စာစဉ်သစ် ၂) ၁၉၆၀။
- ၆။ - - - ။ ဇျီ၊ ဒေါက်(စ်)၊ လူ (စ်) (တည်းဖြတ်သူများ)။ တိုင်းရင်းမြန်မာ ကျောက်စာများ၊ အတွဲ ၁ မှ ၅ အထိ၊ ဂရိတ် ဗြိတိန်နိုင်ငံ၊ အောက်(စ်)၊ တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၂-၅၆။
- ၇။ မြ၊ ဦး (သီရိပျံချီ)။ ရှေးဟောင်း အုတ်ခွက်ရုပ်ပွားတော်များ၊ ပထမတွဲ။ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၁။
- ၈။ - - - ။ “ ရှေးဟောင်း ဌာပနာပစ္စည်းများ၊ ” ယဉ်ကျေးမှုစာစောင်၊ ၁၇ ၃၊ မှတ် ၁၀ (၁၉၆၁၊ စက်တင်ဘာ) ၃ - ၈။
- ၉။ မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီး။ မိတ္ထီလာမြို့၊ မအေးတင် ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ မ - ၁၃၁၈။
- ၁၀။ မုံရွေးဆရာတော်။ စေတီယကထာ ရာဇဝင်ချုပ်။ (လက်ရေးမှု ၁၉၂၀ ခုနှစ် ရေးကူး)။
- ၁၁။ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း၊ အတွဲ ၄၊ တတိယနှိပ်။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၆၇။
- ၁၂။ တကောင်းတူးဖော်မှု ကွင်းဆင်းမှတ်စုစာအုပ်များ။
- ၁၃။ အောင်သော်၊ ဦး။ “ ရှေးဟောင်းပစ္စည်း ခေတ်ပိုင်းနည်း ”၊ ယဉ်ကျေးမှုစာစောင်၊ ၁၇ ၃၊ မှတ် ၉ (၁၉၆၁၊ ဖေဖော်ဝါရီ) ၇၃ - ၇၈။
- ၁၄။ ရှေးဟောင်းသုတေသန ညွှန်ကြားရေးဝန်ကြီးရုံး၏ အစီရင်ခံစာများ။ ရန်ကုန်မြို့၊ အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်။
- ၁၅။ သီလဝံသ၊ သျှင်မဟာ။ ရာဇဝင်ကျော်။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၅။
- ၁၆။ အဇာဂရုပုဏ္ဏား။ ဇာတာတော်ပုံ ရာဇဝင်။ ရန်ကုန်၊ အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၀။
- ၁၇။ George, E.C.S. *Burma Gazetteer; Ruby Mines District, Vol: A., Burma, Office of the Supdt; , Government Printing, 1915.*
- ၁၈။ Mongait, A.L. *Archaeology in the U.S.S.R.* England, Penguin Books, 1961.
- ၁၉။ Yule, Col: Henry, C.A. *A Narrative of the Mission to the Court of Ava in 1855.* Calcutta, Thacker Spink., 1857.

[Click Here To Continue Page](#)